

BUCAK (BURDUR) AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜ'NE KATKILAR

Celal ERYİĞİT*

ÖZ

Toplumda yaygın bir şekilde kullanılan kitle iletişim araçları, Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan birçok sözü kullanımdan düşürmüş, yöre ağızlarını yazı dilinin kurallarına yaklaştırmıştır. Yok olmaya yüz tutmuş bu söz varlığı unsurlarının bir an evvel kayda geçirilmesi gerekmektedir. 1932 yılından itibaren Türk Dil Kurumu vasıtasıyla başlanan derleme çalışmaları ve akademisyenler tarafından yapılan ağız çalışmaları bu amaca hizmet etmektedir. Bu çalışma da Derleme Sözlüğü'ne ve ağız çalışmalarına katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışma Bucak ilçesinin merkezi ve köylerinde derlenen sözleri içermektedir. Belirlenen kelimeler yöredeki konuşma özellikleri dikkate alınarak transkript işaretleri ile yazıya aktarılmış, her kelime cümle içinde kullanılmıştır. "Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözler", "Derleme Sözlüğü'nde Bulunan Ancak Farklı Anlamda Kullanılan Sözler", "Derleme Sözlüğü'nde Aynı Anlamda Kullanılan Ancak Bucak İbaresiz Olmayan Sözler" başlıklarıyla üç bölüme ayrılarak incelenmiştir. Derleme Sözlüğü'nde Bulunan Ancak Farklı Anlamda Kullanılan Sözler kısmında anlamları farklı kelimeleri, karşılaştırma yapabilmek adına anlamlarının yanına Derleme Sözlüğü'ndeki cilt ve sayfa numaraları yazılmıştır. Tespit edilen sözler isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem, fiil, ikileme, kalıp sözler başlıklarıyla gruplara ayrılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde yörede toplam 563 söz tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bucak Ağızı, Derleme Sözlüğü, Türkiye Türkçesi Ağızları

CONTRIBUTIONS TO THE COMPILATION DICTIONARY FROM BUCAK (BURDUR) DIALECT

ABSTRACT

Mass media, which are widely used in society, have made many words used in Turkish dialects obsolete and brought local dialects closer to the rules of the written language. These vocabulary elements, which are about to disappear, need to be recorded as soon as possible. Compilation studies started by the Turkish Language Association since 1932 and dialect studies carried out by academics serve this purpose. This study was prepared to contribute to the Compilation Dictionary and dialect studies.

The study includes lyrics compiled in the center and villages of Bucak district. The determined words were transcribed with transcript marks, taking into account the speech characteristics of the region, and each word was used in the sentence. It was examined in three sections under the titles "Words Not Found in the Compilation Dictionary", "Words Found in the Compilation Dictionary But Used in Different Meanings", "Words Used in the Compilation Dictionary with the Same Meaning but Without Bucak Phrase". In the Words Found in the Compilation Dictionary but Used with Different Meanings section, the volume and page numbers in the Compilation Dictionary are written next to the meanings of words with different meanings in order to make comparisons. The identified words are divided into groups under the headings of noun, adjective, pronoun, adverb, preposition, conjunction, exclamation, verb, reduplication and formulaic words. As a result of the study, a total of 563 words were identified in the region.

Keywords: Bucak Dialect, Compilation Dictionary, Türkiye Turkish Dialects

---

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 18.10.2023; Yayına Kabul Tarihi: 09.12.2023

* Öğr. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, BURDUR; ORCID: 0000-0003-1385-7620,
E-Posta: celaleryigit@mehmetakif.edu.tr

Giriş

Ağızlar, aynı lehçede daha küçük farklara dayanan, daha küçük yerleşim yerlerine has olan konuşma şekilleridir (Aksan, 2007, s. 142). Ağızların söz varlığı, toplumun binlerce yıl önce oluşturduğu maddi ve manevi kültürü, yaşam şartlarını, deneyimleri ve dünya görüşünü yansıtır.

Kitle iletişim araçlarının hızlı bir şekilde yaygınlaşması ile birlikte ağızların yok olma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ağızlar yazı dilinden farklı olarak birçok sözcük, deyim, atasözü ve kalıp söz bulunmaktadır. Bu sözlerin kaydedilip yazıya aktarılması yazı dilini zenginleştirecek, çeşitliliği artıracak ve geniş çevrelerce bilinmesini sağlayacaktır (Uysal, 2018: 141). Ağızların araştırılması birbirleriyle benzer veya farklı yönlerinin ortaya konulması tarih, toplum bilim, folklor gibi disiplinler için önemlidir. Ağız incelemeleriyle ölçünlü dilde var olmayan söz varlığı dile kazandırılmakta, dilin esas kuralları tespit edilmektedir (Özdarandereli, 2013, s. 59).

Ağız çalışmalarının temelinde derleme faaliyetleri bulunur. Ağız bölgelerinden farklı tekniklerle oluşturulan malzemeler, ağızların söz varlığı ve dil özelliklerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla elde edilen bu ürünler, yazı dili sözlüklerine aktarılmaktadır. Bu alanda ülkemizde özellikle akademik eğitim almış araştırmacıların yaptıkları çalışmalar Derleme Sözlüğü'ne büyük katkı sağlamaktadır (Buran, 1996, s. 38-43; Şanlı, 1996, s. 542-547; Kalay, 1997, s. 25-33; Gülensoy, 1998, s. 14-17; Yıldız, 2007b, s. 790-800; Nergis, 2009, s. 747-776; Özdarandereli, 2013, s. 57-79; Tekin vd. 2014, s. 33-46; Özkaya, 2015, s. 33-39; Nas vd. 2016, s. 50-59; Akı, 2017, s. 39-46; Özden, 2017, s. 273-315; Bulut, 2018, s. 171-190; Telli, 2019, s. 664-693; Erdoğan, 2022, s. 211-226; Kuşdemir, 2020, s. 39-55).

Ülkemizde derlemeler ile ilgili en kıymetli çalışma Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Derleme Sözlüğü'dür. 1932 yılında başlayıp 1960 yılına kadar yurdun çeşitli bölgelerinde halk ağzından birçok Türkçe ve Türkçeleşmiş söz derlenmiştir. İlk derleme 1932-1934 seneleri arasında yapılmıştır. Söz Derleme Talimatnamesi ile her ilde derleme heyeti kurulmuş, tüm yurttaki derleme seferberliği başlamıştır. Bu çalışmalar neticesinde 153500 derleme fişi Türk Dili Tetkik Cemiyetine ulaştırılmıştır. 153500 fişten yararlanarak Söz Derleme Dergisi meydana getirilmiş ve 1939-1951 yılları arasında 4 cilt olarak basılmıştır. 1952'de 6., 1957'de 5. ciltler eklenerek Söz Derleme Dergisi üzerindeki çalışmalar 1957'de bitirilmiştir.

Bölge ağızlarında kullanılan birçok sözün Söz Derleme Dergisi'nde bulunmaması, hem kelimelerde hem de anlamlarda bazı yanlışların bulunması yeni bir derleme çalışmasının yapılmasını zorunlu hâle getirmiştir. İkinci derleme çalışmaları da dil gönüllülerinin desteğiyle 1952-1959 seneleri arasında yapılmıştır. 450000 yeni fiş gelmiş, Söz Derleme Dergisi'ndeki sözlerin anlamlarına yeni anlamlar ve derleme yerleri eklenmiştir (Gül, 2013, s. 518-522). 1963-1982 yılları arasında 12 ciltlik bir derleme sözlüğü yayımlanmış, 2008 yılında da Türk Dil Kurumunun internet sayfasında Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü) ismiyle hizmete sunulmuştur.

1. İlçenin Coğrafi Konumu ve Tarihi

Nüfus ve yüzölçümü açısından Burdur'un en büyük ilçesi olan Bucak'ın yüzölçümü 1414 km², nüfusu ise 2022 yılına göre 66894' tür. İlçenin kuzeyinde Çeltikçi ve Ağlasun ilçeleri, kuzeydoğusunda Isparta merkez ilçesi, kuzey batısında Burdur, doğusunda Isparta'nın Sütçüler

ilçesi, batısında Kemer yer alırken güneyinde ise Antalya'nın Korkuteli ilçesi bulunmaktadır (Arıbaş vd. 2007, s. 311).

Kurtuluş Savaşı sırasında "Oğuzhan" ismiyle bir nahiye teşkilatının kurulması 1927-1928 yılı Devlet Salnamesi'nde Burdur vilayetine bağlı Bucak kazasının diğer isminin "Oğuzhan" olarak geçmesinden dolayı yörenin eski adının Oğuzhan olduğu kabul edilir (Uysal, 2010, s. 104).

Yörede yapılan araştırma ve kazılar ilçenin tarih öncesinden beri yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Neolitik, Kalkolitik ve Eski Tunç Çağı devirleri bu bölgede yaşanmıştır. Türklerden önce Bucak çevresi Pisidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Selefkoslar, Romalılar ve Bizanslıların hâkimiyetine girmiştir. Bu devletlerden kalma pek çok tarihî kalıntı Bucak ilçesinde görülmektedir.

Türklerin Bucak ve çevresine yerleşmesi 13. yüzyıldadır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin hükümdarı III. Kılıçarslan zamanında Anadolu'ya kitleler hâlinde Oğuz Türkleri yerleşmiştir. Bunlar yapılan tespitlere göre Büğdüz, Kayı, Yıva, Yüreğir Kargın boyları; Sarıkeçili, Bayad, Kayı, Kayı Ece ve Emirhan Oğlanları Yörükleri ve Etrak-ı Kargın, Kışla, Küreciyan, Kızıl İshaklar ve Ürkütlü Cemaati'dir (Yıldız, 2007a, s. 304).

Yöre, Antalya'da yaşayan Tekeoğulları ile Isparta ve Burdur'da yaşayan Hamitoğulları arasındaki uzun çatışmalardan sonra Hamitoğulları'nın eline geçmiştir. Bu şekilde Kremna Antik Kenti yakınlarında Girmiyeye (günümüzde Çamlık) köyü kurulmuştur. Melli (günümüzde Kocaaliler) çevresine de yerleşimlerin ilk temeli bu dönemde atılmıştır. Bucak ilçe merkezine yakın İncir Hanı çevresinde İncirli köyü kurulmuştur. İncirli köyü 18. yüzyıl sonlarına kadar önemini korumuştur. Cumhuriyet döneminde önemini kaybetmesiyle halk yeni yerleşim yeri olan Bucak istikametine göç etmiştir. İncirli köyünden ve Melli nahiyesinden göçlerle Bucak köyü kısa zamanda büyümüş önce nahiye daha sonra da kaza olmuştur. 1909 yılına kadar Teke (Antalya) Sancağı'na bağlı bir nahiye iken, bu tarihten sonra Antalya'ya uzak olması, halkın irtibatının daha çok Burdur ile olmasından ötürü Burdur'a bağlanmıştır. 25 Haziran 1919 günü İtalyanlar tarafından işgal edilen Bucak, 8-9 Temmuz 1921'de işgalden kurtulmuştur. Cumhuriyetin ilânından sonra, 30. 05. 1926 tarih ve 877 Sayılı Kanun'la günümüzdeki ismini almış ve Burdur iline bağlı bir ilçe olmuştur (<https://www.bucak.bel.tr/bucak/Bucak-Sehri/Tarihce/04/09/2023>).

2. İlçenin Ağız Grubu

Leyla Karahan ses, ek, söz dizimi gibi ayırt edici özellikleri dikkate alarak Anadolu ağızlarını üç ana başlık altında toplamıştır. Bucak'ın içinde bulunduğu Burdur ve yöresi ağızları Afyon, Antalya, Aydın, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları ile birlikte Batı Grubu Ağızlarının birinci alt grubunda yer almaktadır (Karahan, 1996, s. 116).

Bu çalışmada yer alan kelimeler Bucak ilçe merkezi ve köylerinde derlenmiştir. Söyleyiş özellikleri dikkate alınarak transkript işaretleri ile yazıya aktarılmıştır. Çalışma "Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözcükler", "Derleme Sözlüğü'nde Bulunan Ancak Farklı Anlamda Kullanılan Sözcükler", "Derleme Sözlüğü'nde Aynı Anlamda Kullanılan Ancak Bucak İbaresiz Olmayan Sözcükler" başlıklarına ayrılarak incelenmiştir. Bazı kelimelerin varyantları Derleme Sözlüğü'nde bulunmasına rağmen ses, şekil vb. bakımından farklılık gösterdiği için bu tür sözler de incelemeye

dâhil edilmiştir. Yazılışı aynı olmasına rağmen sözlükteki anlamları farklı olan kelimelerin birbirleriyle karşılaştırmasını sağlamak için kelimelerin Derleme Sözlüğü'ndeki anlamları da verilmiş ve anlamlarının yanına Derleme Sözlüğü'ndeki cilt ve sayfa numaraları eklenmiştir. Tespit edilen sözler isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem, fiil, ikileme, kalıp sözler başlıklarıyla gruplara ayrılmıştır. İsimler de mekân, bitki, yiyecek/yemek, hayvan, alet/eşya/nesne, meslek, akraba, oyun, renk, hastalık isimleri ile diğer isimler şeklinde gruplara ayrılarak başlıklar hâlinde verilmiştir. Her kelime, yöre ağzına uygun bir şekilde cümle içinde kullanılmıştır.

3. Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözler

3.1. İsimler

3.1.1. Mekân İsimleri

etmeklik: Ekmek pişirilen yer. (*fırlınlārda bazar ekmēniñ olmadı zamanlarda etmeklikde çok ekmek bişirdik eveli.*)

pevluke: Fabrika. (*bizim_olan ötedē pevlukede çalışıp duru hindi.*)

3.1.2. Bitki İsimleri

ālāngelin: Ters lale. (*bizim kōñ dālānda olur o ālāngelin diridik.*)

amma: Trabzon hurması. (*bazardan iki kilo amma aldım da éyi de,elmiş.*)

balye: Sıkıştırılmış saman. (*yazın ekinler biçildi mi kōñ bütün adamı balye eTdiri mallāna.*)

biTdak: 1. Yumurta, 2. Cevizin küçüğüne verilen bir isim. (*yımırda gücük oldu mu biTdak denir bullarda.*)

çetimek: Menengiç, çitlembik. (*bāhçamızda çetimekler çokdu hindi yok ğāri.*)

ēşiölak: Kuzukulağı veya ekşikulak bitkisi. (*ēşiölak derler ğuzuğulā dēriler hindi.*)

ğarafil: Sümbül çiçeği. (*baharın o meraniñ oldū yerler heP ğarafil olur ğalır.*)

ğuğğuk: Anemon, dağ lalesi. (*mayıs gibi bizim_ollarda ğuğğuk çiçek_açar.*)

ğuşyürē: Kuş otu, cam otu da denen karanfillerden beyaz yapraklı bir bitki. (*midijē eyi gelirİmiş bu ğuşyürē.*)

ğuzuölak: Kuzukulak bitkisi. (*işde ovada beride olya bu ğuzuölaklar, acık ēşidir.*)

haşĝaş: Haşhaş. (*bulguruñ içine acık haşĝaş ğaTarsañ yimesi güzel olur.*)

ilangelmez: Civanperçemi. (*oTlāñ içinde sapsarı olur o çiçek, ilangelmez otu derler*)

işgelen: Soğan tohumu. (*toprā işgelenleri batırısñ acık da üsdünü ördüh mü ta-mam_olur o.*)

köpekdaşşā: Salep bitkisi. (*dālarda domdurmā ğōýcaz deyi köpekdaşşā topları.S.*)

malır: Marul. (*bāhçada malırla ispanak ettiK bu sene.*)

menegiş: Menengiç, çitlembik. (*esgiden evlerde ğırıntı deyi verilerdi menegişi.*)

patadiz: Patates. (*āşama evde bi patadiz yemē yapın derin.*)

3.1.3. Yiyecek/Yemek İsimleri

büsgüt: Bisküvi. (*çayın içine büsgüt batırışın yersin.*)

ğısdırma: İki bisküvi arasına lokum koymak suretiyle yapılan bir tür yiyecek. (*çocukluk zamāni bakğalda yēcek bişi bulamazdık ğısdırma eder yerdik.*)

solumaz ~ solutmaz: Pişmiş bulgur ile haşhaşın karıştırılması ile yapılan bir yiyecek. (*misefirlikde o solumazı çok yiridik emme hindilerde olmāri bek.*)

şirbe: Üzüm suyu. (*üzümlēñ şirbesi de güzel olur.*)

3.1.4. Hayvan İsimleri

dermen böcē: Uğur böceği. (*iñsanın cince barmāna ğonar dermen böcekleri, gücücükdür.*)

ğısdırğaç: Kulağakaçan böceği, kıskaç böceği. (*ğısdırğaç böcekleri ğısğaçları vardır iñsanın elini kısırsa acık acidūru.*)

3.1.5. Alet/Eşya/Nesne İsimleri

dapındırak: Huysuz hayvanların ayağına bağlanan alet. (*esgiden o dapındırakları bālardık hayvanlāñ ayāna, hindi yok ğāri.*)

diş ğurcalacā: Kürdan. (*hindi kürdan dēyiler emme biz diş ğurcalacā deriS eveli.*)

döverbiçer: Biçerdöver. (*harman vātı bullar döverbiçerle dolar.*)

ğolösdur: Büyük testere. (*makinelər yōka ğarşılıklı dutar ğolösdurla keserdik ācı mācı.*)

ğövata: Küçük su kovası. (*gücük ğövatalarla eve çıkmadan eviñ öñünde elimizi ayāmızı yürüS.*)

mellek: Halı dokurken iplerin arasına geçirilen ara ip. (*halı dokumada ğullanılır o mellekler, iPlere geçirilir.*)

mıncırdak: Salıncak. (*çocukları mıncırdā bindir de getir bakām bi.*)

pakır: Kova. (*bi pakır alma topladık alānbucāndan.*)

pırtıcık: Eşya. (*eveli az eşşāmız vardı bizim bi iki pırtıcık yetirdi.*)

şarpa: Eşarp. (*ğadınlar şarbasını başına bālar öle geder alana.*)

ülüklü: Arazide kullanılan ağaçtan yapılmış su kabı. (*eveli işe gederike su ilāzım olcaK dēyi ülüklüleri alır gederdik.*)

3.1.6. Meslek İsimleri

deşdoan: Sığır çobanı. (*mallāñ başındadeşdoanlar olurdu esgi zamānlarda.*)

öbö: Ebe. (*gebe ğadınları evlēnde eveli öböler do, uTdurūrdı.*)

3.1.7. Oyun İsimleri

g.T ğazma: Çelik çomak oyunu. (*dēneklerle çocūka g.T ğazma oynarđık sokaklarda.*)

loPbak: Beştaş oyunu. (*hindi beşdaş dēyiler emme eveli loPbak deridik.*)

siñlenmeç: Saklambaç. (*çocūka bullarda az mı siñlenmeç oynadık.*)

3.1.8. Hastalık İsimleri

zücce: Grip. (*bacaklām ārıdan ğopuya, yoruldu zücce mi oldum bilmen.*)

3.1.9. Diğer İsimler

bo,azkōde: Birinin yemek yediğini belirten bir tabir. (*biri yemek yirise bo,azkōde deller eveli.*)

bort ğapı: Eski evlerde avluların girişindeki kapılara verilen isim. (*bort ğapı ğapatma-mışın içeri tavıklar doluşmuş.*)

dıldık: Küçük sevimli kız çocukları için kullanılan bir tabir. (*hu alandā ğoşan dıldık kimiñ ğızıke?*)

duasiñgili: Allah tarafından korunduğuna inanılan kişi. (*endēciñ kimsiye zararı yokdur, duasiñgilidir yavrım.*)

dutdur_acı: Bir kimsenin başında sürekli durma, bekleme. (*dutdur_acı gibi başımda beklēp durma, acık aralaş bakām.*)

el_örencesi: İlk kez acemilikle yapılan. (*buzāyı asılıyan asılıyan gelmiya, becemeriyaz, el_örencesi ğāri olcak bu.*)

feline: Kendi hâline. (*işde feline bırakdım ğāri nōlcāsa olsun bakām.*)

ırāmatlık: Rahmetli. (*dedem ırāmatlık çok muğallıT adamdı, milleti ğüldürüdü.*)

ilaç: Büyü. (*bu çoçcāz saFca durıri, ilaç mı edildi buna?*)

ilemzemberē: Gökkuşağı. (*hava ğözelke bi yāmırcık yāsa ilemzemberē ğörükür uzaKdan.*)

kerāt cetveli: Çarpım tablosu. (*biz mektePde okurka kerāt cetvelini eveli öredirlerdi.*)

narğı: Heves. (*narğı ğalmamış adamıñ, bi isdē yok.*)

oba çanā: Çok gezen kişi. (*nerde o oba çanā? gine mi yok evde.*)

patarna: Kavga, gürültü, tantana. (*öteki mahallenıñ patarnası çok_olur, ğavğa gürültü ēsik_olmaz.*)

safir: Sahur. (*ıramazanda safıra ğalKması ğözel olurdu, hindi zor ğeliri.*)

salı(sı): Bayram haftası. (*gelcek sene salısına ğörüşürüz ğāri.*)

şefte: Siftah, ilk alışveriş. (*hu dükkenıñ sa_abı şefte etmedi dā.*)

telēşe: Telaş, telaşe. (*bizim ğızıñ işleri bōle, telēşeden ıratı yoK.*)

tırçem: Parça. (*ğücük bir tırçem alurıñ hu ekmekden.*)

tombaz deke: Takla. (*ufākan çok tombaz deke atdık bullarda.*)

zencir kemı: Sırt boyunca uzanan omurga kemikleri. (*zencir kemiklēm bazı bi ārarı, sebebini bilmērin.*)

zımbacı: Tıka basa doyma. (*olanı yidiñ emmim, zımbacı gibi olduñ, şişcēñ davıl gibi.*)

3.2. Sıfatlar

bahacı: Ürünlerini pahalıya satan kişi. (*çarşıda çok bahacı adamlar var, dükgenlerden bişi alıncak gibi de, el.*)

börden: Şımarık. (*bu börden olanı nerden bulup getirdiğiniz bilmen.*)

burkuntulu: Rüzgarlı. (*burkuntulu havada yürümek de zordur hā, bi sā gedersin bi sola.*)

buruşuk: Beceriksiz, maharetsiz. (*eline iş yakışmaz bizim gızın, acık buruşuk gızdır.*)

cabbar: Gözü pek, korkusuz. (*bizim gōşunun anasına bak sen bi, cabbar gādın.*)

cicak: Tavırları ilgisiz, kayıtsız olan, gevşek. (*aliniñ bu cicak gonusmaları olmasa adam yerine goyulur belkim.*)

cince: Serçe parmak. (*cince barmā gānamış, onu gösderiya bize.*)

çeñgebez: Geveze, konuşkan. (*bu gadar çeñgebez inşan olmaz, bi dakğa susmadı.*)

dakalaşık: Tavırlarında güven vermeyen kişi. (*endiñe güvenme dakalaşık adamdır ha.*)

dilber: Güzel, hoş giden şeyleri ifade etmek için kullanılan bir tabir. (*dilber gızın yaşına bakmamışlar ufākan evlendirmişler.*)

dirgen gibi: Uzun, ince anlamlarına gelen benzetme amaçlı kullanılan bir söz. (*dirgen gibi gollāni haviye galdırdı, dutdu çocū.*)

dökeleşik: Bakımsız, dağınık kişi. (*üdü başı perişan, dökelişik inşandır, bakımı yok.*)

dördül düzen: Eksiksiz yapılan veya düzenlenen. (*her şimiz eyidi eveli, dördül düzen işimiz vardı.*)

dürelek: Dürüm. (*dürelek ekmē olanıñ eline vermiş.*)

düsdürlü: Güvenilir, dürüst kişiler için kullanılan bir tabir. (*düsdürlü birine varsa da bunu bi eversek.*)

efdikli: Hemen telaşlanan, aceleci. (*başına bişi gelse niđicēni bilmez efdikli ölandır.*)

emletsiz: Önemsiz. (*durur durur emletsiz işlere bakar.*)

esdeksiz: Uygun, yakışır bir hâlde olmayan. (*hunıñ esdeksiz laflāna bakıp durmañ.*)

gacav: Güvenilmeyen kişiler için söylenen bir söz. (*dışcakcınıñ veli gacav biridir, sözüne itimaT edilmez.*)

gağbanalı: Çıkarıcı. (*gağbanalı mēmeT gine bizden para istēp durur.*)

gartak: Tazeliğini yitirmiş, kartlaşmış. (*bāçāda gartak bamleleri toPlamış, getiriya.*)

gazâroskesen: Özellikle yaramaz çocuklara alay yollu söylenen bir söz. (*ırāmatlıK rāfeT emmiñ gazâroskesen çocuklar deridi.*)

gıpcık: Yaramazlık yapan çocuklara benzetme amaçlı söylenen bir söz. (*güssünün gelini vardı bi ya, gıpcık bi çocū olmuş onuñ.*)

hılkıyatsız: İyilikbilmez. (*hılkıyatsız çocuklar, böyüdüler de bize bakmārılar.*)

ıldızlı: Beğenilen, hoş giden kişi. (*böyü dēl de ıldızlı olan gücük çocuk.*)

içine yalı: Çıkarıcı, menfaatçi. (*onuñ öle durdūna bakma sen içine yalı biridir o.*)

lökgeşik: Üşengeç kişi. (*bizim göşununğ ğızı lökgeşik biridir, kaku dersinğ kaKmaz yerinden.*)

muğallit: Şakacı, espirili kişi. (*antellē giden ısırlıklı āmat muğallit bi adamcıkdı.*)

müsemmeçi: İhmalkar, savsak. (*bununğ ğadar müsemmeçi bi arkedeş yokdur.*)

nemekör: Nankör. (*nemekör adam çok gördük bullarda biz emme, etceK bişğ yok.*)

pişiz: Yemek seçen, bazı yemekleri sevmeyen kişi. (*kamyonculuk ederke seniğ dedeğ lo-kantada yemek be, enmezidi, pişizdir esgiden.*)

ö_tüz: Diğer taraf, diğer yüz. (*gedū ö_tüzden yasdıkları al gel.*)

sālım: Süt veren, sağılan hayvan. (*kōde çok ahırınğ içinde sālım inek bulunur, geçim derdi işde onlāğ.*)

samıt: Salak, avanak. (*samıt çocuk nere bakışı.*)

samraşık: Karışık, birbirine karışmış. (*dün ovada samraşık oTları aralaşdıracān dğ ūraşūdum.*)

sokurdak: Etrafındaki insanların duyamayacağı bir şekilde sessizce konuşan kişi. (*haTca abanığ çocukları acık sokurdakdır, sesleri çıKmaz.*)

sovuk: Soğuk. (*bu sene sovuk gış geçirdik, ğar hile çok yādı.*)

şımbıldak: Parlak, süslü giyinmiş. (*dūne güzel sırtlānla getmiş, şımbıldak ğadındır esgiden beri.*)

şo_yanda: Orada, o tarafta, ileride. (*şo_yanda armuT tarlamız var bizim.*)

tısmık: Etili, dolgun. (*tısmık ali öteden ğeliri gine.*)

yādak: Yağışlı, yağmurlu. (*yādak havada ovıye hile gidilmez.*)

yakınsak: Cana yakın, sevimli. (*heş işan seşmez yakınsak bi ğızcāzdır.*)

yanniç: Yanlış. (*telefonu elime aldım yanniç yeri aramışın, hemen ğapadūdum.*)

yılkindırık: Etin sinirlerinin olduğu yenmeyen bölüm. (*ötekiłēğ ğulāna getmesin de ğur-ban etiniğ yılkindırık tarağı heP bize düşmüş.*)

zoddirik: Serseri, başıboş. (*bizim kōde bōle zoddirik adam çok, ipinden boşandı mı ğāviye ğoşar.*)

zövere: İri yapılı, kaba görünümlü. (*acık zövere adamdır bizim_ali, insan korkcak ondan.*)

3.3. Zamirler

kimezi: Bazısı, bazıları. (*kimezi atar sıkılar ni dğđđni bilmez.*)

3.4. Zarflar

āşamilā: Akşamleyin, akşam zamanı. (*işğ gücü geş bitirebildik, āşamilā zor attık kendi-mizi.*)

bıkğın: Bitkin, yorgun. (*bıkğın görünür eñere olsun, yörēcek vātı yok.*)

çikinlemē: Ters veya kötü bir biçimde. (*suyunğ içine çikinlemē düşdüm, g.tüm başım acıdı.*)

- dañadak:** Hızlı ve sert bir biçimde. (*topa nahil dañadak vurıri bilimıriñ.*)
- deşdiya:** Susuz. (*bullarda buna bakan olmamış, yēcek işcek bişi bulamamış, epı deşdiya ğalmış.*)
- dibecesine ğadar:** En dibine kadar. (*toprā dibecesine ğadar ğazām bōn.*)
- enimeşmen:** Üşenmeden, bıkmaksızın. (*bizim ğız enimeşmen çalışır, heş yorulmaz.*)
- ğatdiken:** Asla, hiçbir zaman. (*ni olursa olsun ben ğatdiken onūla ğonuşman.*)
- ğavice:** Sağlam. (*işinde ğāydında o her vakıt, ğavice durur.*)
- gelgeçir:** Özensiz yapılan. (*heP işlēñ seniñ bōle gelgeçir olup géder.*)
- ğıntarık:** Kapı için aralıklı. (*alana çıkın gelin didim eve vardım dış ğapı ğıntarık ğalmış.*)
- ğücülece:** Zorlukla, güçlkle. (*işi ğāri ğücülece bitirđük.*)
- henkli:** Çoşkulu, eğlenceli. (*cūmertesi ğünū dūn epı henkli geşdi, ğarılar oyna oyna biTdi.*)
- ıhrak:** İşe yaramaz, atıl. (*endeki ıhrak ğalmış, atcāsañ aT.*)
- ıñğılığıř:** Yavaş yavaş. (*acıık yörūse ıñğılığıř geğirin.*)
- kendi umurduna:** Kendi hâline. (*o adam acık esiriklidir, kendi umurduna bırak get.*)
- kertiklemē:** Uygunsuz bir biçime gelecek şekilde. (*ırazıñ ismıl kertiklemē ğonuşur, adamıñ canını sıkar.*)
- könezik ~ könezemiş:** Fersiz, cansız. (*emmimiñ malları ıñsana könezik bakar, hasda mı bilmen.*)
- lanettayın:** Sıradan, gelişigüzel. (*o ğonuşdu mu lanettayın ğonuşur, bakma ona sen.*)
- ön_dūn ~ ön_dōn:** O gün, o zaman, geçen gün, geçen günlerde, önceden. (*dā ön_dūn gelmedi bu akrabālāñ seniñ.*)
- sibek gibi:** Belirgin, görünür şekilde. (*herkez içeri girdi, bizim olan sibek gibi sā sola bakınıp duru.*)
- vere:** Sürekli, hiç durmadan. (*bu çıkmış yatāñ üsdüne, vere tavana vuruya, çok naşsal bi çocuk.*)
- yarı başlı:** Bir işin yarıda kalmasını ifade eden bir söz. (*ocā yémek vurcādım edemedim, işim yarı başlı bekler.*)
- yatēdiş:** Gecenin geç saatleri, yatma vakti. (*durdu durdu da yatēdiş iş çıkardı bize.*)
- yeklemcik:** Şaka, şaka yollu. (*onu çok sevđimden yeklemcik ğonuşurun onūla ben.*)
- zapıradak:** Hızlı bir biçimde, çabucak. (*arabıle eve zapıradak getdi, ni acelesi vardı, bilmen.*)
- zımbacı gibi:** Karnı tok, doymuş. (*olan ekmē yidiñ, zımbacı gibi olduñ ğāri.*)
- 3.5. Edatlar**
- ekā ~ hekā:** Onun gibi, ona benzer. (*hasanıñ ekā gülüya bak, adına çekmiş.*)

3.6. Bağlaçlar

bi var: Bir taraftan, bir yandan. (*acık gezem diyaS, bi var ölgülē mi getsek diyaS, bilemedik.*)

hile: Bile, dahi. (*hu hile baņa üsdün geliri, yıkcaak beni.*)

3.7. Ünlemler

adık: Kişinin herhangi bir yeri acıdığına verdiği tepki sözü. (*adık! elime acıtdıñ kör müñ sen, öñüne bak.*)

diñğa ~ dañğa: “Orada” anlamında kullanılan bir ünlem. (*bak, diñğa. get ğonuş ne decēseñ.*)

3.8. Fiiller

alabacaklık et-: Ara bozuculuk yapmak. (*milleTiñ içinde bōle alabacaklık eden çok olur, ğınsanı birbirine düşürü.*)

āmaşmak: Yükselmek, yukarı doğru çıkmak. (*arabıle giderike bi rampa geldi, yola āmaşdım, çıkdım.*)

ayaklandırmak: Telaşlandırmak, acele ettirmek. (*eve zapıradak vardı, korkmuş ellēm, bizi de ayaklandırdı.*)

bekilemek: Artmak, ilerlemek. (*gece yolunu ğaybedersin, gar bekiledi.*)

biñgeşmek: Birbiri üzerine binmek, üst üste gelmek. (*damar damar üsdüne biñgeşdi, bi ārı oldu.*)

büşüldemek: Bir işi yapmaya isteksiz olmak. (*hatma bi iş etcek olsun, eli ğıpırdamaz, büşüldenir durur.*)

cibildenmek: Suda yüzmekten çok oyalanmak, çırpınmak. (*suda yüzmez cibildenir, başğa etdi bişı yok.*)

cortlatmak: Hamam böceği vb. böcekleri ezerek öldürmek. (*öñüne çıkan bōcē ezer cortlatır.*)

çilpişmek: Herhangi bir su veya sıvı sıçramak. (*dereniñ ğıranından gederike üstüme su çilpişdi.*)

dakalaşmak: Karışmak, birbirinin içine girmek. (*orda adam çok olunsura dakalaşdık ğaldık birbirimize.*)

deñgelūmek: Uyumak, uyuyakalmak. (*yoruldum ırıldım hu yere deñgelūdüm.*)

dikdirmek: İnat etmek, diretmek. (*sabāħdan beri dikdirdi bu çocuk bubama gedecēn deyi.*)

duruşamamak: Yerinde duramamak, sürekli kıpırdamak. (*ğıpcık ğıpcık yerinde duruşamadı, bi otur bakām g.tūñ üsdüne.*)

dutmak: Tutmak, yerine saymak. (*sen benden geçēn bi para aldıñ, onuñ yerine dutam ğarı bunu.*)

ebişdirmek: Çocuğu sırtta bindirmek. (*ula üssin eveli çocūka çok ebişdirdim seni ben.*)

- enteres_ etmek:** İlgilendirmek. (*ni edersen et, beni enteres_ etmēri.*)
- erekleşmek:** Toplaşmak, beklemek. (*işde hullarda erekleşdik beklēriz, etdimiz yok.*)
- eslenmek:** Seslenmek, uzaktan bağırarak çağırarak. (*āşamdan beri eslenirin, bilmērin ne dī bakmāri.*)
- ğaçılmak:** Çekilmek, uzaklaşmak. (*ğaçıl bakām hurdan da biz geçēm.*)
- ğartakmak:** Tazeliğini kaybetmek. (*bācāda heP zebzeler ğartakmış, yinmez hinden sōna.*)
- geñlemek:** Uzun zaman boyunca yemediği bir yiyeceği yemek. (*ni zamandır fasille yemē yimedim, geñledik getdi ğāri.*)
- geynellemek:** Ortalığı dağıtmak. (*çocuklar oynācāz deyi evi geynellemişler.*)
- ğıvğalamak:** Kavga etmek için kişiyi tahrik etmek. (*o adamı ğıvğalayıp durma, başına iş aşmasın.*)
- ğo_ulaşmak:** Dedikodu yapmak. (*dulluk zamāni ğarılar ğāri ğo_ulaşır sokāñ başında.*)
- günletmek:** Güneşte bekletmek. (*ēşiyi ğaynadām, ondan kēri güneşde günledēm.*)
- heñgildemek:** Oyalanmak, vakit geçirmek. (*nīdem ōlum be bullarda heñgildeşip duruS.*)
- hontuldamak:** Bir iş veya durumda gönülsüz davranmak. (*heÇ iş yapcak gibi durmya, ōle hontuldar.*)
- hoPbalamak:** Şımartmak. (*o çocukları bek sever, devamlı her yerde hoPbalar.*)
- ibiklenmek:** Diklenmek, karşı gelmek, kafa tutmak. (*acık bize ğızdı ya ibikleniya bize, dö_öşcek bizile.*)
- işletmek:** Ev veya bina içini yaptırmak. (*o kōde eviñ içini işletebildiñ mi addıraman?*)
- keħelleşmek:** Tembelleşmek. (*elime bi kürek hile alasım gelmēri, keħelleşdik eyice.*)
- kesmek:** Birini söz ve davranışlarıyla taklit etmek. (*çocuk işde benim dediklēmi der, kesiya bizi.*)
- keyālık etmek:** Kız istemek. (*dedemi eveli ğız isdemē götürüleridi, keyālık edürüdü bize.*)
- kōnezimek:** Ağaç kurumaya ve ateş sönmeye yüz tutmak. (*dünden beri ataş yanıp durūdu, hindi acık kōnezimiş.*)
- kürdümek:** Dişi köpek erkek istemek. (*hu köpeklere bak, adamı ısırcağ, kürdümüş mü bilmen.*)
- kürneşmek:** Hayvanlar birbirine sokulup toplanmak, birbirine girmek. (*mahalleniy başında bütün köpekler kürneşmiş, geçerike acık çekindik.*)
- miÇcildemek:** Uyuşuk davranışlar sergilemek. (*miÇcilder bizim ğız bullarda, işi bitürirsin demez.*)
- mozurdanmak:** Söylenmek, gönülsüz iş yapmak. (*bi iş vercek olduk bi sātDir mozurdanır durur.*)
- mükellef olmak:** Belli bir olgunluğa erişmiş olmak. (*bōle şiler heP bize ğalır, ē mükellef_ olduk ğāri.*)

ökelenmek: Kızmak, sinir olmak, öfkelenmek. (*töbü olsun ökelenirsem kimsiyi dinlemen hā.*)

övümek: Midesi bulanmak, kusmak. (*bizim_ōlanıñ ğızı accık bişi yidi, sabāħdan beri elli kere övür.*)

sērmek: Seğirmek, titremek. (*gece kirpiklēm sabā_dār sērdi durdu, geşmedi bi.*)

seksellemek: Ayak bir şeye takılıp düşecek olmak. (*da_a çıkarka ayām sekselledi düşeyazdım eñere olsun.*)

sömeleşmek: Bakımsız görünmek. (*bekir dedeñi görmēmñriñ adamcık sömeleşmiş ğalmış.*)

sūmak: Bir yere yerleşip sığınmak, kabuğuna çekilmek. (*āciñ dibine sūmuş zavallıcık, kimse de görmēri.*)

şırkılmak: Çok çalışmaktan yorgun ve hâlsiz düşmek. (*āşamā_dar araba ğullandım, ırıldım şırkıldım eñere.*)

tañğırdamak: Yaptığı gürültüden dolayı çevresini rahatsız etmek. (*öf_ali tañğırdama bi, ğafamı āritdiñ.*)

tutaşmak: Tutuşmak, yanmaya başlamak. (*Baca dolmuş, ka_at yakarın, tutaşmaz.*)

ürevillemek: Başkasını aşırı şekilde kışkırtmak. (*adamları hindi ürevilleme, dö_üşdürcēn töbü olsun.*)

ümek: Uyumak. (*bōñ kimse ellememiş, ğuşluk vātına ğadar ümişin.*)

yamşalamak: Birinin sözünü alaylı bir şekilde tekrar etmek. (*āzımı yamşalama, elimiñ tersile bi vurusam görüsün anāñ kōnü.*)

yoñğallanmak: Yuvarlanmak. (*yoñğalla bakıñ o topu bura dōru.*)

yüksemek: Yükselmek, artmak, çıkmak. (*hayat bahalı emmim ğāri, her şı yüksemiş.*)

zıvaşmak: Bulaşmak. (*dōkdū yemek üsdüne başına zıvaşmış.*)

3.9. İkilemeler

combul cokuş: Hep birlikte, beraberce. (*ölgülē combul cokuş hepimiz vardık ora durduk.*)

dıkım dıkım: 1. Yavaş yavaş, 2. Biraz, azıcık. (*eTcē işi dıkım dıkım eder, heş ğıvrak etmez.*)

edik düdük: Sıradan, rastgele. (*işde bizim ōlanla ordan burdan edik düdük ğonuşuruz.*)

ellek dillek: 1. Becerikli, 2. Ağzı laf yapan, dolu dolu konuşan. (*bizim āşa abanıñ ğızları ellek dillekdir hā, her_ışı beceriler.*)

eni(m) ğonu(m): Emek verilerek yapılan işler için kullanılan bir tabir. (*ōlenden beri enim ğonum yemek eTdim, biri de yemē gelmedi.*)

fiTdik fiTdik: Çok gezenler için kullanılan bir tabir. (*sabāħdan çıkar fiTdik fiTdik āşamı eder, her yeri gezer.*)

ğosdak ğosdak: Çalımlı, kibirli. (*ğosdak ğosdak bi yörüşü var, çalımından yanına yanaşılmāri.*)

hayırlı ğursaklı: Yararı olan, dürüst kişi. (*bunnar böyür de hayırlı ğursaklı birini bulurlarsa öp başına ğo.*)

heves ğüves: Hevesle yapılan iş. (*atladık biz de bu işe heves ğüves emme bişi çıkaramadık.*)

ıbık ğıbık: Gereksiz veya boş. (*her yerde ıbık ğıbık lafı boldur bunun, heş sakınmaS.*)

ıcını cıcını: Her şeyi, hepsini anlamından kullanılan bir tabir. (*ğazāñı bulcān deyi çamaşırılāñ ıcını cıcını çıkardı.*)

mal meğal: Büyükbaş hayvan. (*sa,ad beş oldu mu ahırda mal meğal bizi bekler.*)

metdik metdik: Zıplaya zıplaya. (*metdik metdik atlıya ordan burdan.*)

nemne nümne: Falan filan, önemsenmeyen kimse veya şey. (*dün annaTdılar da işde nemne nümne bişiler, annamadım.*)

semel sümel: Sersemlik hâli. (*eslendiler, yataktan semel sümel ğakdım getdim.*)

sullum sucuk: Çok ıslananlar için kullanılan bir tabir. (*moturla ğedriken yāmır başladı, eve varıncā dar sullum sucuk oldum.*)

yallah yavuş: Tadı tuzu olmayan yiyecek. (*yallah yavuş bi çorba etmişñ, içilcek gibi de,el.*)

yantiri yuntiri: Yan yan ve doğru gidemeyen kişi veya kavramlar için kullanılan tabir. (*bu ğarşıdan ğeliri emme yantiri yuntiri ede ede ğeliri.*)

yarın bürün: İleride, yakın bir zamanda. (*endēni bi yere sakla, yarın bürün başımıza bi iş gelirse bunu ğöşderēm.*)

zivil zivil: Çok, fazla. (*okuluñ öñünde bissürü çocuk var, zivil zivil ğaynıya.*)

3.10. Kalıp Sözcükler

allah_eTmē: Olması istenmeyen bir olay veya durumdan söz ederken söylenen bir söz. (*kendi başına ğeTmesin oncāz, allah_eTmē başına bi iş gelir.*)

allah siñerini versin: Kişinin isteğinin gerçekleşmesini ve içinin rahat olmasını temenni eden bir söz. (*çalışdıñ çabaladıñ, allah siñerini versin ğāri saña.*)

de bakām: Herhangi olumsuz bir iş veya durumdan sonra “sorun olmaz” anlamında kullanılan bir tabir. (*sen etcēñi etmişñ, de bakām olur gider.*)

eñere olsun: Gerçekten, hakikaten. (*eñere olsun bi kere bilem benim yanıma gelmedi.*)

eşşek bacā: Kişilerin arasındaki samimiyete rağmen herhangi bir iş veya olayda birbirine haber vermemesi durumunda laf arasında söylenen bir tabir. (*madem yemek var, eşşek bacā iñsan bizi de ünneme mi?*)

eveli de var: Önceden tahmin edilen bir durum veya olay hakkında sonradan söylenen bir söz. (*ğaş kere ğeşdi burdan_o. eveli de var bişiniñ ardından ğediya.*)

narasın: Yok, öyle değıl. (*bizde endē gibi eşşā yok, narasın bullarda o.*)

olamaz olasıca: Sevilmeyen insanlar için kullanılan bir beddua sözü. (*hu olamaz olasıca her ğün ğarşıma çıkar, bi aralaş ağam bakām.*)

4. Derleme Sözlüğü'nde Bulunan Ancak Farklı Anlamda Kullanılan Sözcükler

4.1. İsimler

4.1.1. Mekân İsimleri

atanak: Harman atmak için ikinci kez açılan yer. (*esgiden ovada atanak eder, harmanı orda atardık.*) (DS'de atanak: 1. Çocukların kuş vurdukları sapan, 2. Köy odalarında misafirlerin elbise ve paltolarını asmak için iki direk arasına yatay uzatılmış ağaç, 3. Ağaç ve ot kökü.) (krş. DS I, s. 366)

ğaydırma: Ev gibi yapıların çatıları üstüne sacdan yapılan korunak. (*bā eviniñ yanına bi ğaydırma yapan diyaz ya bakām.*) (DS'de ğaydırma: Tahtadan yapılan basit baraka evler.) (krş. DS VI, s. 1944)

isket: Oturma odası. (*elimdēnleri isketete götür, gelirin ben.*) (DS'de isket: Bağdadî duvar.) (krş. DS VII, s. 2557)

şāni: Eskiden evlerin genellikle dış kısımlarına ahşaptan yapılan balkon. (*dedem eviñde eveli şāniye çok eşşā ğoyardı.*) (DS'de şāni: Güzel, iç açıcı yapı.) (krş. DS X, s. 3743)

4.1.2. Bitki İsimleri

ğarıca: Çörek otu. (*esgiden yoküdu bullarda da hindi baya bi ğarıca eken var.*) (DS'de ğarıca: 1. Arpacık soğanı, 2. Ekinlerdeki kararma hastalığı, 3. Meşe, diken, çalı gibi bitkilerden elde edilen odun.) (krş. DS VI, s. 1925)

gemlik: Yemlik otu, ilkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir yabani ot. (*gemlik otu, dāda kendilinden olur, bazıları toplar.*) (DS'de gemlik: 1. Ekin demetlerini bağlamaya yarayan uzun buğday sapı, 2. Dövene koşulacak çağa gelmiş öküz, manda, 3. Ata gem yapılan kayış.) (krş. DS VI, s. 1987)

irim: Yol kenarlarında bulunan dikenli otlar. (*ovalāñ arasından geçerken ayām dakıldı irimiñ içine düşdüm.*) (DS'de irim: 1. Gözün görebildiği kadar uzaklık, 2. Sokak, 3. Dar sokak, dar yol, patika, 4. Dört yol ağzı.) (krş. DS VII, s. 2550)

kelleli: Ada çayı. (*bullarda çok toplanıya o kelleli diyalar, çayı da olur.*) (DS'de kelleli: Başlı büyük olan.) (krş. DS VIII, s. 2734)

pañğuduz: Keten tohumu. (*ovalara pañğuduz ekerdik biz.*) (DS'de pañğuduz: Giydiğini çabuk eskiten, yıpratın.) (krş. DS IX, s. 3392)

4.1.3. Yiyecek/Yemek İsimleri

gevinti: Ağızda ezilmiş lokma. (*āzında gevintiñle ğonuşcān deyi ūraşır.*) (DS'de gevinti: Burgunun ucundan dökülen talaş, 2. Ekinin sap ve kabuğu, boş başak, 3. Talaş, tahta tozu.) (krş. DS VI, s. 2012)

kef: Kaynayan pekmezin üzerinde oluşan köpük. (*bekmezi ğaynadırkana ğaşşıklarla kefini alır atarıS.*) (DS'de kef: 1. Orakçıların kullandığı parmak uçları tahta meşin eldiven, 2. Tereyağı.) (krş. DS VIII, s. 2718)

4.1.4. Hayvan İsimleri

gümbül: Yazın ortaya çıkan insanı rahatsız eden bir sinek türü. (*yazın ısıcakda ğara ğara bu gümbüller başımızdan eksik olmaz.*) (DS'de gümbül: 1. Biçilmiş ekin yığını, 2. Bohça.) (krş. DS VI, s. 2221)

palaz: Keklik yavrusu. (*tüfēni alan palaz vurma geder bullarda.*) (DS'de palaz: Manda yavrusu, 2. Kaz yavrusu) (krş. DS IX, s. 3384)

4.1.5. Alet/Eşya/Nesne İsimleri

binit: Araba, araç. (*çarşıya gedecēdim binite biñdim onūla vardım.*) (DS'de binit: Binek atı.) (krş. DS II, s. 697)

dış donu: Kadınların dışarıda giydikleri pamuklu kumaştan yapılan bir şalvar. (*dūne mūne giderike de geyilir o dış donu.*) (DS'de dış donu: Pantolon.) (krş. DS IV, s. 1473)

ğolan: Örme ip. (*hazır ğolan varka bi ğazak örū bize bakām.*) (DS'de ğolan: Hayvanın se-merini ya da eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.) (krş. DS VI, s. 2097)

küsük: Ağaç yarmaya yarayan ucu sivri demir. (*eveli odun yarmā küsük ğullanırdık.*) (DS'de küsük: Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç.) (krş. DS VIII, s. 3051)

tiril: Çizgili ince kumaş. (*bazısında bulunur tiril kumaşlardan.*) (DS'de tiril: 1. Zayıf, kansız cansız, sıska, 2. Soğuktan ya da yağmurdan üşümek için, 3. Kendisini varlıklı gösteren.) (krş. DS X, s. 3938)

yuluk: Sapan taşı konan deri. (*esgiden çok sapan sıkcāz deyi çok yuluk keserdik.*) (DS'de yuluk: 1. Sahtiyan, meşin, 2. Giysi, ayakkabı vb. için eski, 3. Kış için hazırlanan dolmalık patlıcan kurusu, 4. Yılık, 5. Şaşı.) (krş. DS XI, s. 4314)

4.1.6. Oyun İsimleri

lobbak: Beştaş oyunu. (*çocukā bullarda duvarıñ üsüne çıkar, lobbak oynanırdık.*) (DS'de lobbak: Fasulye.) (krş. DS IX, s. 3081)

yulak: Bir çeşit oyun. (*yulak da oynanır esgiden, hindi ğalmadı ğāri.*) (DS'de yulak: Hamam kurnası.) (krş. DS XI, s. 4314)

4.1.7. Diğer İsimler

as(ı): Bir yerin yerlisi. (*o dūrdüşgil buranıñ asıdır ha, burahlılar.*) (DS'de ası: 1. İri, gelişimli, büyük, yetişkin, 2. Erken, 3. Erken yetişen ürün, erken doğan koyun, keçi yavrusu, 4. Fayda, 5. Sürüye katılan kuzulamış koyun.) (krş. DS I, s. 342)

dernek günü: Toplanma günü. (Yörede perşembe günü için söylenir.) (*perşembe oldu mu burda ğāri dernek günü olur, herkeS gelir.*) (DS'de dernek günü: Pazar günü.) (krş. DS IV, s. 1436)

dulluk: Kadınların mahallenin herhangi bir yerinde toplanıp sohbet etmesi. (*ikindi ezeni okundu mu bazı yerde dulluk olur, işi olmān gelir oturu.*) (DS'de dulluk: 1. Saçak, 2. Köşe, köşebaşı.) (krş. DS IV, s. 1598)

ev_uşā: Oğul, çocuk. (*kim varısa, ev_uşā heP toplandı.*) (DS'de ev uşağı: Evin hanımı.) (krş. DS V, s. 1818)

ğacara: Gülme, eğlenme. (*bizim ollāñ işsānınıñ ğacarası çok olur, ēlenirsiñ.*) (DS'de ğacara: 1. Hileci, 2. İnatçı, 3. Çingene, 4. Kavgacı ve zorba kimse.) (krş. DS VI, s. 1887)

hüşüntü: Evlerde kirlilikten dolayı kıyıda köşede oluşan oluşan süprüntü. (*evi iki gün silemesen her yer hüşüntü olup ğalıya.*) (DS'de hüşüntü: Rendeden dökülen kırıntı, talaş.) (krş. DS VII, s. 2452)

inat: Saçın sabit kalan, yatmayan kısmı. (*bizim ğızınñ olanlānda saçında heP inat var, daraşan da inmēri.*) (DS'de inat: Bostan dolaplarında suyun düşüş yönüne karşı çakılan kazıklara destek olarak konulan ağaç.) (krş. DS VII, s. 2537)

sıkmaç: Merhem. (*bi yerimiz acısa sıkmacı sıkar, ırāhaT ederdik.*) (DS'de sıkmaç: 1. Bir avuç dolusu şeyin sıkılmış durumu, 2. Bulgur ve kıyma ile yapılan köfte, 3. Dürülerek yenilen kalın ekmek.) (krş. DS X, s. 3607)

temre: Yaranın bir süre sonra vücutta oluşturduğu kuru kabuk. (*ötün düşdüydüm dizim ğanadi, temresi iki ayda zor geşdi.*) (DS'de temre: Bir çeşit deri hastalığı.) (krş. DS X, s. 3876)

uluk: Konuk, misafir. (*bizim oranıñ adamı ulū sever, buyur eder evine.*) (DS'de uluk: 1. Miskin, tembel, pasaklı, 2. İnce, narin, hastalıklı, 3. Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş, 4. Em-siz, ilaçsız, 5. Aptal, 6. Düzensiz, dağınık.) (krş. DS XI, s. 4034-4035)

4.2. Sıfatlar

bisēl: Biraz, bir kısım. (*dā getdim yorgun argın bisēl odun ğırdım geldim.*) (DS'de bisēl: 1. Az bir zaman, bir an, 2. Akşama doğru, akşamüstü.) (krş. DS II, s. 703)

büñgöldek: Şımarık. (*bizim büñgöldek olan söS diñnemeS, uslanmācakyalım.*) (DS'de büñgöldek: 1. Bataklık, 2. Kaynak, pınar, 3. Suyu bol akan pınar.) (krş. DS II, s. 823)

evsan: Ücret açısından uygun. (*evsan paraya geldi bu mal, çok para vermedim.*) (DS'de evsan: Hafif, kolay.) (krş. DS V, s. 1814)

ğıcımık: Çok az, biraz. (*şişeniñ içinde ğıcımık yā ğalmış.*) (DS'de ğıcımık: 1. Kısa boylu kimse, 2. İneklerin yem yemesine engel olan, ağzında meydana gelen koni şeklindeki etler, 3. Çocukça hareketler yaparak konuşan, çocukluğa özenen kimse, 4. Yaban güllerinin dökülmesinden sonra dallarda kalan yuvarlak ve kırmızı meyvesi, 5. Çok fazla, sık, 6. Melez hayvan.) (krş. DS VI, s. 2027)

ğurtlu: Yerinde duramayan kişi. (*deli olan bi dakğa g.tünñ üsdüne oturamāri, gurtlu bu çocuk.*) (DS'de ğurtlu: 1. Kıskaç, 2. Eğlenceye düşkün.) (krş. DS VI, s. 2201)

löllüş: Tembel (*löllüş adamla iş yapmācāñ, işlēñ hepici şağa ğalır.*) (DS'de löllüş: Ağırbaşlı, saf ve biraz da şişmanca kimse.) (krş. DS IX, s. 3091)

mataf: Önemsiz iş veya davranışları ifade etmek için kullanılan bir söz. (*endeki ğonuşdñ adam mataf birine de benzemēri.*) (DS'de mataf: Çeşit çeşit eşya) (krş. DS IX, s. 3135)

muşaf: Şüpheli. (*bek ğüvenilcek gibi durmāri o, muşaf hareketleri var.*) (DS'de muşaf: 1. Oyunda eşit olma, başa baş kalma durumu, 2. Paylaşılmamış, ortak mal.) (krş. DS IX, s. 3224)

siñirse: Çok öfkeli kişiler için kullanılan bir tabir. (*emmimiñ ğızı aşāna acıK siñirseK ğadındır, çok laf_ edilmez.*) (DS'de siñirse: 1. Kalınca yaprakları çıkan ve yarayı işletip iyileştirmekte kullanılan, labadaya benzer bir çeşit ot, 2. Islak odun, yaş ağaç, 3. Odun vb. için güç kırılan, kırılmaz, sert, 4. Et, sebze, vb. için güç pişen, iyi pişmemiş, 5. Az kuru.) (krş. DS X, s. 3642)

tiñildek: Çabuk sinirlenen. (*biri ona bi laf_eTsin, hemēn ğalkūru, tiñildekdir.*) (DS'de tiñildek: Yerinde durmayan, sürekli kımlıdayıp sallanan, kıpırdayan.) (krş. DS X, s. 3934)

ummacı: Canı bir şey çekmesine rağmen yiyememiş kişi. (*öñüme geleni yēsim var yiye-medik ğāri, ummacız bōn.*) (DS'de ummacı: Korku verici yaratık, hayalet.) (krş. DS XI, s. 4037)

yergin: Aşırı yeme isteği olan. (*hu yergin adama bakū sen, bizi bile yēcek.*) (DS'de yergin: 1. Çiftçilikte, tohum atılması sakıncalı görülen birkaç gün, 2. Yerinen.) (krş. DS XI, s. 4251)

4.3. Zamirler

nemne ~ nemnēce: Bilinmeyen veya ismi akla gelmeyen birini tarif etmek için kullanılan bir söz. (*nemne bişi ğonuşmuş emme annamadım ni dimiş.*) (DS'de nemne: Çer çöp.) (krş. DS IX, s. 3243)

4.4. Zarflar

bi boy: Sürekli, devamlı. (*ni zaman görsek bu bi boy aynı şēyi ğonuşuruz, bıkdırır adamı.*) (DS'de bi boy: Eşiy boyda, bir boyda.) (krş. DS II, s. 678)

eğere: Gerçekten, hakikaten. (*eğere ben bu işden bi iş annamadım, ne olup bitiri.*) (DS'de eğere: Eğer, şayet.) (krş. DS V, s. 1751)

husasız: Dertsiz tasasız, rahatça. (*ğafañ ārılmaz hindi, husasız otur_eviñde.*) (DS'de husasız: Düşüncesiz.) (krş. DS VII, s. 2445)

4.5. Ünlemler

ayen: Şaşırma, garipseme bildiren bir ünlem. (*ayen camali sen de bi adamakıllı laf_et-meSsiñ.*) (DS'de ayen: 1. Köy ya da mahalle muhtarı, 2. Dost, arkadaş, yeğen anlamında hitap.) (krş. DS I, s. 413)

4.6. Fiiller

aşılamak ~ aşirmek: Demi biten çaya su eklemek. (*bi çay içesim var, çay da biTmiş didiler. aşıladık çayı öle işdik.*) (DS'de aşılamak: 1. Katmak, karıştırmak, 2. Eski bir şeyi yenilemek, tamir etmek.) (krş. DS I, s. 354)

belemek: Kirlletmek. (*çocūñ eline ğalemi vermiş, her yeri belemiş o da.*) (DS'de belemek: 1. Çocuğu kundaklamak, sarmak, beşiğe bağlayarak, sararak yatırmak, 2. Bulamak, bulaştır-mak.) (krş. DS II, s. 611)

bozalamak: Bozmak, eski özelliğini kaybetmek. (*o dükgende esgisi gibi mal yok, onnar işlēni bozaladı.*) (DS'de Acidan kıvranmak, sızlanmak.) (krş. DS II, s. 749)

çimäk: Herhangi bir nesne bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak. (*elimdē çirpiyi sā sola sallārka elimden bi çīdı, uşdu geTdi.*) (DS'de çimäk: 1. Fırlamak, ansızın koşmak, 2. Testi dışına su vermek, 3. Terlemek, nemlenmek.) (krş. DS III, s. 1163)

dilmek: Yarmak. (*evin öjünde odunları dilmiş, ırılmış bö,ön.*) (DS'de dilmek: Dokunmak) (krş. DS IV, s. 1497)

farımak: 1. Herhangi bir şeyi veya zararlı bir bitkiyi temizlemek, 2. Yeşermek (*endēnleri bi farı bakām da paklansın ollar.*) (DS'de farımak: 1. İhtiyarlamak, 2. Yıpranmak, eskimek, 3. Zayıflamak, 4. Yorulmak, yorgunluktan halsiz düşmek, 5. Kaynar bir şey soğumak, 6. Uslanmak, kötü huylarından vazgeçmek.) (krş. DS V, s. 1835)

fiymak: Fırlamak, hızla birdenbire bulunduğu yerden çıkmak. (*elimdē dēnek fiydi getdi, töbü olsun biriniñ başını yarcak deyi korkdum.*) (DS'de fiymak: Kaçmak, sıvışmak.) (krş. DS V, s. 1862)

hıT_ol-: İçi geçmek, ezilmek. (*bazardan aldīm ğavunu kesdik bi bakdık hıT_olmuş, yencek gibi de,el.*) (DS'de 1. Yorgunluktan bitkin olmak, 2. Kışın el ve ayak parmakları soğuktan kızarıp şişmek ve kaşınmak, 3. Sırılsıklam olmak, 4. Çok kısıkanmak, 5. Mahcup olmak, 6. Üzülme, 7. Yemek iyice pişmek.) (krş. DS VII, s. 2361)

horazlanmak: Suçlu olduğu hâlde diklenerek karşısındakini suçlamak. (*biz onu suşlāriz o dā bize horazlaniya.*) (DS'de horazlanmak: Büyükleme, gururlanma.) (krş. DS VII, s. 2410)

paklamak: Yenmek, galip gelmek. (*ğāvede oyun_ oynarka bayā bi pakladık bunnarı, iki gün gelmediler ğāveye.*) (DS'de paklamak: Marangozlukta köşelerin keskinliklerini gidermek.) (krş. DS IX, s. 3381)

selkimek: Rahatlamak, rahata kavuşmak. (*su sulaninsıra ırāhatladım ğāri, selkidim birez.*) (DS'de selkimek: 1. Hamlaşmak, 2. Devrilip dökülmek, 3. Devrilip düşmek.) (krş. DS X, s. 3577)

siñirseme: Sinirlenmek. (*bişi deseñ hemēn siñirser, alt ğolundan gelmez.*) (DS'de siñirseme: 1. Odun vb. sertleşmek, 2. Nohut, fasulye vb. pişmez duruma gelmek, büzüşmek.) (krş. DS X, s. 3642)

siñişmek: Koku, toz vb. kişinin üzerine yapışmak, bulaşmak. (*ıramazan emmimiñ orda misefirle oturaka çok ci,ara işdiler, dumanı siñişmiş üsdüme.*) (DS'de siñişmek: Göz için alışmak) (krş. DS X, s. 3642)

süzükme: Gökte kanat çırpmadan uçmak. (*baraşñ üsdünde ğuşlar āşamüsdü gökde ğāri süzükür, izlemesi ğözel_olur.*) (DS'de süzükme: Yıldız kaymak.) (krş. DS X, s. 3731)

tepimek: Yağmurdan sonra toprak kurumaya başlamak. (*yoncanıñ oldü tarla tepidise varan bakan bi balıye etmē.*) (DS'de tepimek: Hamur, yufka vb. ıslak şeyler hafif kurumak.) (krş. DS X, s. 3884)

tiñildemek: Hemen ve aniden sinirlenmek. (*buna acık çatū hemen tiñildeler, laf_eTdirmeS.*) (DS'de tiñildemek: 1. Zıplayarak yürümek, koşmak, 2. Sıçramak, zıplamak, yerinde duramamak, 3. Kımıldamak, oynamak, sallanmak, 4. Titremek, 5. Tez gelmek, 6. Hayvan tırs gitmek.) (krş. DS X, s. 3934)

yeklemek: Aniden sarsılmak. (*ğardaşınıñ habarını alınsıra bayā bi yekledi yavrıcık.*) (DS'de yeklemek: 1. Bir ağırlığı kaldırmaya güç harcamak, 2. Üstüne çullanmak, vurmak.) (krş. DS XI, s. 4229)

zıbartmak: Birinin vücuduna vurmak suretiyle o bölgeyi kızartmak. (*bi dekme atdı bacāma, zıbartmış her yerimi.*) (DS'de zıbartmak: 1. Çok dövmek, ezmek, 2. Öldürmek.) (krş. DS XI, s. 4364)

4.7. İkilemeler

bambıl bambıl: Devamlı sigara içenler için kullanılan bir tabir. (*ümîde kötü hasdalā yakalandı didiler, bambıl bambıl ci, ara içiri gine.*) (DS'de bambıl bambıl: Tombul, şişman, gürbüz çocuk, hayvan yavrusu.) (krş. DS II, s. 514)

haldır huldur: Düzensiz ve kaba bir biçimde. (*bunun bi gidişi var, haldır haldur düşürcek bizi arabadan.*) (DS'de haydır huydur: 1. Gürültü patırtı, 2. Davranış için düzensiz, 3. Uğraş için gereksiz.) (krş. DS VII, s. 2259)

yavan yaşık: Davranışlarında ciddi olmayan. (*aklı başında bi adam dēl endē, yavan yaşık hareketleri var.*) (DS'de yavan yaşık: 1. Yemek için atıksız, yağsız, tad alma düşünülmeden, karın doyuracak kadar, 2. Karın doyuracak yiyecekler için yağlı, yağsız. (krş. DS XI, s. 4203)

5. Derleme Sözlüğü'nde Aynı Anlamda Kullanılan Ancak Bucak İbaresini Olmayan Sözcükler

5.1. İsimler

5.1.1. Mekân İsimleri

abdahlık: El yüz yıkanan yer, lavabo. (*abdahlā vardım elimi yüzümü güzelce yūdüm bi.*)

dam: 1. Üstü toprak ev, 2. Evin çatı olmayan üst bölümü. (*hindiki evler moderin. esgiden dam evler vardı, ollarda oturuduk biz.*)

ērek: Hayvanların toplandığı yer. (*malları ērē getiriz, orda sulārıS.*)

gēcek daşı: Çamaşır yıkanan yer. (*makinelər yōka gēcek daşına sırtları gör, tokuşla vura vura yürdük.*)

ğıran: Kıyı, kenar. (*duvarıñ ğıranından yavaş yavaş yörü.*)

öpcük: Kıyı, köşe, kenar. (*masanıñ öpcüne ğafamı bi çārpdım, ğafayı ğanatdık.*)

ören: Kuru taşla örülen duvar, yıkıntı. (*çevre kōlerde bōle örenler çokdur.*)

teslik: Terslik, hayvan dışkısının bırakıldığı yer, gübrelik. (*yoluñ ğıranına bi teslik yapmışın kokudan milled şikāyet ediri.*)

5.1.2. Bitki İsimleri

acı: Buruşuk kabuklu, üzeri ince çizgili, boz renkli bir çeşit uzun hıyar. (*bāçāda acırlar olsa da hōle duzla, aP yisek.*)

bamle: Bamya. (*bamleler bu señe olmadı, yāmırdan mı niden bilemedik.*)

bobaçça: Papatya. (*baharın heller bobaççāyla dolar, apapbak olur.*)

cırtlık: Dardağan, çitlembik ağacı veya meyvesi. (*oviya var bissürü cırtlık görüsün ğıyıda köşede.*)

cirbe: Üzüm posası. (*üzümlēñ üsdüne basdım geşdimjdi cirbesi ğaldı bi.*)

desde: Küçük ekin yığını. (*ekin desdelēni bi yere topladık, sōna götürēm deyi.*)

düvelek: Kokusuz, tatlı bir tür kavun. (*eveli düvelek ğavunu derleridi bullarda çok olurdu.*)

feslikan: Fesleğen. (*yemē acık feslikan atsañ dadı gözel olur, kokuluca yersin.*)

ğapcık: Tahıl kabuğu. (*arpanın ğapcī ayrılmamış, acık şaşğın mı o bilmen.*)

ğarpız: Karpuz. (*kōde çok ğarpuz eken olur emme çok para eTmez.*)

ğavın: Kavun. (*yazın çok yinir ğavın ğarpız.*)

gilik: Meyve çekirdeği. (*erijñ gilñi çıkar, yutma hā.*)

gülhatma: Hatmi çiçeği. (*irenkli irenkli olur işde o çiçek, gülhatma deriz biz.*)

hışır: Karpuz, kavun. (*bu sene ovada hışırlar bol oldu emme para etmedi.*)

ilanbıçā: Genellikle mezarlıklarda enli, uzun parlak yapraklı ortasında mor çiçeği bulunan bir bitki. (*ovada daşda çok olur o ilanbıçāndan, irenklidir.*)

kedibici: Havuç. (*esgiden ğırıntı yēcek olsak sofraya kedibici getirilerdi.*)

kerdeme ~ kerdime: Tere. (*kerdemeleri duzlāp duzlāp bi yimesi olur.*)

kirez: Kiraz. (*bu sene ğurtdan kirez mirez yēmedik.*)

misir: Mısır. (*dün bazardan üşcük misir aldım ğaynadūdum āşama.*)

pambık: Pamuk. (*elim yarıldı demiş de eline bi pambık versinler geçer o.*)

pür: Bazı çam ağaçlarının altındaki kurumuş dal. (*evijñ öñünde çam ācınıñ pürleşni tek ğırdımdı.*)

tefek: Asma yaprağı. (*anamıñ tefek dolması da bi gözel olur.*)

zēre: Tahıl, zahire. (*bu seneki zēreleri ambara yıdık, ğafamız ırāhat.*)

5.1.3. Yiyecek/Yemek İsimleri

aydaş aşı: Gelişemeyen çocukları iyileştirmek için yapılan yemek. (*çocuklar böyüsün deyi bunnara zamānında çok aydaş aşı yidirdik.*)

besdel: Pekmez pişirilirken içine konan kabak. (*o bekmeziñ içindē besdeli yimesi olur kütür kütür.*)

cicik: Çocuk dilinde et. (*bizim çocuklāmız et gördü mü ğāri cicik yēcez deyi dutdularıdı.*)

dutmaç: İnce ince kesilen hamurdan yapılan çorba. (*o anamıñ acılı ıscacık dutmaç çorbası da ni içilir be.*)

ğargabeyni: Yoğurt ve pekmezle karıştırılarak yapılacak yiyecek. (*esgiden ğargabeyni eder, yirdik, datlıca olurdu.*)

ğırıntı: Meyve, çerez. (*āşam misefirlē getsek öñümüze ğırıntı ğorlar, yer öle ğalkarıS.*)

ımız: Tam olgunlaşmamış yoğurt. (*yo,urt ütdünde ğärer olmamışsa ımızdır dā.*)

sede yā: Tereyağı. (*ğaba ekmēñ içine sede yā sürersiñ, başğa olur onuñ dadı.*)

tosmanğara: Pekmez, un ve yağla yapılan helva. (*mevlüdlerde hile tosmangara dādillar millede.*)

yımırta: Yumurta. (*tavıklar bu sene şaşğın, yımırta hile yok bu señe.*)

yi_inti: Yiyecek, kuruyemiş. (*misefirlikde yi_inti gelecek dı bekleriS, heş gelen geden yok.*)

5.1.4. Hayvan İsimleri

bövelek: Baharda ortaya çıkan sığır sineği. (*bizim malları çok ıratsız eder o bövelek sinekleri.*)

doñuz: Domuz. (*bāçāmıza doñuz gelmesin deyi telle ördük.*)

ğale: Sincap. (*tekgedē āciñ arkasından bisēl ğale ğaşdı getdi.*)

ğoklanğız: Salyangoz. (*acığ yāmur yāsa ğoklanğızlar ğörükür bullarda.*)

ğöven: Yeşil renkli eşek sineği. (*mallara musallaT_olur o ğövenler.*)

ğuyruklu: Akrep. (*küçūke bubamı bi ğuyruklu sokmuş da öle annadırlardı.*)

keme: Fare. (*ekmekliñ içi bütün keme dolu, ni ğadar fak ğursañ da fāýdası yok.*)

pali: Kısa boylu köpek yavrusu. (*hu ğošūnuñ palileri vardı bi zaman.*)

potak: Manda yavrusu. (*o mandalāñ yavrılāna potak déridik, hindi manda ğalmadı da.*)

tosbā: Kaplumbağa. (*mezerlē giriş çıkış büssürü tosbā olur.*)

5.1.5. Alet/Eşya/Nesne İsimleri

aparlo: Hoparlör. (*bişı sōylencēnde aparlodan duyurular, öle biliriz.*)

bārtlak: Çocuğun beşikten düşmemesi için kullanılan enli kuşak. (*bebekleri eveli bārtlaklara sarar, öle yatırıldık.*)

bışğı: Testere. (*çok marağozluk eTdik bullarda, bışğı hile elimizden düşmeSdi.*)

cācur: Fermuar. (*bubam pantolunun cācurunu çekmemiş, öle gezermiş alanda.*)

çevre: Kenarları işlemeli mendil. (*ğadınlāñ elinde işlemeli bisēl çevre, vakit geçirileridi.*)

dergi: Tahta tırmık. (*otu samanı dergile çeker, toplarıS bi yere.*)

dı_an: Dığan, yağ tavası. (*anamıñ evinde dā içi yā dolu dı_anı vardır, heş esgimeS.*)

dolak: Boyun atkısı. (*dolak dolan boynuğa, buz dutarsın eñere olsun.*)

döndüreç: Sacda pişirilen yufkayı döndürmeye yarayan tahta veya ince demirden yapılmış fırıncı küreği. (*ğaba etmek ederike etmē döndüreçle bi sā bi sola döndürüler.*)

düver: Kalın ve uzun kereste. (*ev yapcāmızda düverleri ğullanırdık eveli.*)

ēsi: Yarı yanmış odun. (*ēşi ğazanınıñ altından bi ēsi getir de huna ğoyām.*)

eyser: Çok kalın ve uzun çivi. (*normel çividen böyük_olur o eyser didikleri çiviler.*)

ğayış: Kemer. (*dedemiñ on senelik bi ğayışı vardı, nere geTse onu dakardı.*)

gōnek: 1. Gömlek, 2. Kollu veya yarım kollu kumaştan dikilmiş iç çamaşırı. (*esgi adamlar alana gederke gōnek geymeden bi yerlere geTmezler.*)

gōrek: Kilit. (*siziñ bā evinde asma gōrekleri dakarlardı.*)

ıskıran: Teknelerdeki hamuru kazımaya yarayan araç. (*ekmek bişirīke oturdum ıskıranla hamırı ilēnden aldım aldım verdim.*)

ispirte: Kibrit. (*ocā ispiritēle dutaşdırdım.*)

kırlık: Koyun kırkma makası. (*bizim çok gōyunumuz varıdı, kırlıkla keserdik onlāñ yūnünü.*)

kirman: Yün, kıl eğirme aracı. (*eveli makineler mi varıdı, kirmanlarla elimizle yūnleri ēridik.*)

laylon: 1. Naylon, 2. Traktör römorku. (*bi laylon poşeTle bazara varūmuşın.*)

menevrek: Kıldan dokunmuş giysi. (*esgi bazı elbiseler varıdı, menevrek denilirdi.*)

namazlā: Seccade. (*dedemiñ namazlāsı şerbetliñ içindedir, başğa yerde aramañ.*)

örtü: Yatak, yorgan. (*yatēdiş örtüleri seriñ de yatām gāri, vakıt geşdi.*)

övendire: Öküz dürtmekte kullanılan ucu sivri değnek. (*o övendiriyi öküze dürtdüñ mü cayıradak geder.*)

pardı: Toprak damlara döşenen ve üstüne toprak atılan yassı ağaç parçası. (*ovadā eviñ üsdünde getsen baksan bıssürü pardı vardır.*)

sācak: Sacayağı. (*gazanı sēcāñ üsdüne gōdum, şişe gāynaTdım.*)

seren: Odalarda tavana yakın konulan raf. (*ıvırı zıvırı ni varsa hepisi sereniñ içindedir.*)

sırt: Giysi, elbise. (*anam dün neneme vardı, nenemiñ sırtları kokmuş, onnarı, yūcemiş.*)

sikge: Hayvanların otlağa bağlandığı zincirin ucundaki kazık. (*baharın malları oTlatmā gōtürüken sikkelerle yere dakarıS.*)

silbinç: Bebeklerin yatağını kirletmemeleri için beşiğe yerleştirilen oturak. (*biz sizi heP bu silbinçlerle böyüTdük, bez mi varıdı ay_abam.*)

soku: Dibek tokmağı. (*haşşeşi dibēñ içine gōr, sokuyla vura vura ezerdik.*)

şapşak: Ağaçtan oyma tas, bardak. (*zamānında cam yokdu, şapşaklarla içeridik suyu.*)

şibidik: Terlik. (*hindi tellik dēriler de eveli şibidikdi onuñ adı.*)

terbiye: At arabasında dizgin. (*atıñ terbiyesini çekersiñ o at gāri acık acık durur.*)

tille: Kanca, çengel. (*elindēniñ tillesini çekicēñ onu da bi yere dakcāñ.*)

topan: Köşe yastığı. (*eveli divanlarda topanları indiri gāfamızı ona gōrdük, ūrdük.*)

yuluk: Deri parçası. (*endē yulukları belmiş, yere aTmış.*)

zevle: Öküzün boyunduruğundan çıkmaması için boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek. (*çok esgiden zevleler bile ahırda saklardık hindi atdik getdik gāri.*)

zoba: Soba. (*gışın zobanıñ başında bi ūmesi olur.*)

5.1.6. Meslek İsimleri

deşdivan: Bağ koruyucusu, kır bekçisi, köy bekçisi. (*esgiden bullarda gıyāfeTli deşdivanlar varıdı.*)

ileşber: Rençper, çiftçi. (*kōde niğelim, ileşberlikle olup gederis.*)

5.1.7. Akraba İsimleri

dēze: Teyze. (*dēzemiñ ōlu var, pevlukede işci çalışiri.*)

5.1.8. Renk İsimleri

ğoñur: Koyu kahverengi renk. (*onuñ irengi acık ğoñur ğaçıya, açık irenk de,el.*)

5.1.9. Hastalık İsimleri

acerik: Mide ekşimesi, hazımsızlık. (*yemē çok ğaçırdık da acık acerik olduk ellēm.*)

5.1.10. Diğer İsimler

akdarma: Düvenle sürülen harmanı bir daha sürmek için hazırlama. (*harmanı bi sürdük bi dā aKdarma ederiS, bi dā süreriS.*)

bertik: Deride oluşan ödem veya şişlik. (*nahil oldu bilmērin emme ayāmda bi berTik var, nere vurduk bilmērin.*)

bö,ör: Böbrek. (*ni zamādır bö,örlēm de ārı var, daş mı düşiriS.*)

cimcik: Çimdik. (*çocuklāñ elini bacānı cimcik eTmiş.*)

ciyara: Sigara. (*sabāñ āşam o ciyara bi işmesi olur emme.*)

çıyğın: Rüzgarla birlikte yağan yağmur. (*hava eyice kötüleşdi, çıyğın var, esdi de esdi.*)

depme: Tekme. (*ahırda mallara bakarka malñ biri bi depme vurdu, iki gün kendime gelemedim.*)

fıyık: Islık. (*uzaKdā adamı fıyıkla ünnēriS bu taraFa.*)

ğılçar: At kuyruğu tüyü. (*atıñ ğuyru,undā tellere ğılçar denirdi.*)

ğōşak: Aralık, boşluk. (*arabıye sandıkları yüklemişin de sandıklāñ ğōşakları çok ğalmış, düşmesin.*)

hoiraz: Poyraz, rüzgar. (*bōñ hoyraz eşiri, sovak olur acık.*)

işmar: El, göz, kaş ile işaretleşme. (*bize öteden işmar veriri gördün mü?*)

mavrı: 1. Çamın kırmızı renkli kabuğu, 2. Eriğin olgunlaşmamış hâli. (*dā bu erikler mavrı, acık olsun yiriS bakām.*)

mehel: Uygun, yerinde. (*onuñ etdñ mehelinde ğāri, haklı olmuş olıya.*)

mıncırak: Tahterevalli. (*eviñ ötesindē parkda mıncıraklara bindir getir bunnarı.*)

namlı: Ekin yığınının savrulduğu kısım. (*ğalburuñ içindē namlıyı savur bakām.*)

oku: Havlu, kumaş gibi hediyelerle yapılan düğün çağrısı. (*hu dü,ünlerdē oku da,ıTmñ bıraksalar olcak, telēşe işi.*)

ölgülük: Başsağlığı. (*dün bi ölgülē vardık geldik, canımız acıdı, gencecik çocuk ölmüş.*)

sabı: Küçük çocuk, bebek. (*ben onu büyük adam sanarın, endē dā sabımış.*)

say: Yamaçtaki kaya basamağı. (*davarları oTladırka dāda ayānı saya dayamış, ollara baka-kar durur.*)

şavk: Işık. (*mutFāk lambasının şavkı pek yok, de, işdirem bāri.*)

susa: Ana yol, asfalt yol. (*şēhre gederke susayı ğullanırız biz.*)

tolu: Bir yağış türü, dolu. (*baharın tolu meyve āşlāna vurdu mu o sene māsūl olmaz ğāri.*)

tühüm: Dügüm. (*donumuñ uşğuru tühüm olmuş, çözemērin.*)

ürük: Şiş, şişlik. (*ni yidim bilmērin, ğarnımda ürük olmuş, patlācak.*)

ürüsüm: Adet, gelenek. (*ürüsümüz yok olmasın, çocuklāmız sürdürsün.*)

yapık: 1. Karışık saç, 2. Tarakta toplanan saç örgüsü. (*ğızıñ saçını ğördün mü? yapık olmuş, çözülmēri. makaSla kescekler.*)

yarılğan: Kuraklık sebebiyle toprakta oluşan yarık. (*bu sene allāhdan yādak geşdi, yōsam toPrak yarılğandı.*)

5.2. Sıfatlar

ala bulaşık: Yarım, tamamlanmamış, kirli. (*seniñ eTcēñ iş bu ğadar olur, ala bulaşık iş yaparsın zāti.*)

apapbak: Beyaz, bembeyaz. (*o apapbak ğōñēle işe mi gedilir? batırcāk yesyeni şıyı.*)

benava: Sersem, budala. (*benava adam, ni diğini bilmēri.*)

cıbrı: Yoksul, ihtiyaç sahibi. (*cıbrıñ tekisiñ, nerde malıñ var seniñ.*)

colak: Kolu olmayan veya kesilen kişi. (*bi colak emmi vardı bullarda, ğolu yokdu.*)

dene: Tane, adet. (*iki dene laylon getirmiş, yeTcek gibi.*)

erezil: Durumu iyi olmayan, perişan. (*niğelim ölüm işde, ereziliz. eyi kötü olcāz deyi ūraşırıs.*)

eşet: Kötü. (*hunuñ eşet hareketlēne bak hele, töbū olsun dōcen.*)

evin: Tahılın kalitesini göstermek için kullanılan bir tabir. (*eveli çok evin arpa būdey olurdūdu, hindi esgisi gibi dēl ğāri.*)

evsan: Hafif, kolay. (*bunuñ evsan işleri var, olur geder o.*)

ğovu: Dedikoducu. (*dayımıñ ğızı acık ğovudur, çok lafetme onuñ yanında.*)

ğündüzleme: Hayırsız çocuk. (*bizim māmud ğündüzleme bi çocukdur, ğüvenme ona.*)

hapaz: Avucun alabileceği miktar. (*bi hapaz toprā fıydırdı bize.*)

hırlı: İyi, doğru. (*sen zāti hırlı biri olsañ milleT saña lafetmezdi.*)

kısmır: Cimri, pinti. (*dedeçim ırāmaTlık çok kısmır bi adamıdı, dede para ver bakām desey vermezdi.*)

lağırdağ: Yüksek sesle konuşan. (*hu aliniñ sesi ğafa āritcak töbü olsun, bōle lağırdağ adam   olmaz.*)

mısmıl: Düzenli, düzgün. (*bizim böyük ōlan acık mısmıl biridir, ğüÇcük gibi dēldir.*)

müzümsüz: Yersiz konuşan, patavatsız. (*müzümsüz işanlar ille bizi bulur ağam.*)

naşşal: Dik kafalı, ters. (*ōle naşşal bi çocuk dā yokdur, dđdimi dinlemiya.*)

özbe: Deste, demet. (*bi özbe çalba varmış, onu ğāveciye saTdı.*)

pahlı: Kıskaç. (*abamıñ ğücū acık pahlı bir ğızdır, ötekilere benzemeS.*)

sarđın: İçten, yürekten. (*seniñ tanıřdđđ dediğ adam bek sarđın biri dēldir, işsandan uzak duru.*)

şilim: Yemek beğenmeyen. (*dedeñe çok şilim biri derler, kamyonculuk yaparka her yerde yimek yimezmiş.*)

sümsük: Açgözlü. (*seni sümsük çocuk seni, ğapdđđı alıp ğötürceğ.*)

şelet: Yaramaz, haşarı. (*ni ğadar şelet veled varısa hepisi bu ma,allē toplanmış, huzur vermēriler.*)

tiñğoz: Çabuk sinirlenen, öfkeli. (*acık ona çatūsañ hemen siñirleniř, tiñğoz bi adamcıkdir acık.*)

üsduruplu: Düzenli, derli toplu. (*bi üsduruplu iřiñ olmaz vesselām, bi de seniñ ardıña ba-karıS.*)

yalbır: Parlak. (*dü,ünde yalbır zinileri nerden bulmuş bilmen, pasparlak eñere olsun.*)

yēni: 1. Hafif, 2. Davranışlarında ciddi olmayan. (*ğonuřduklānı bek hesaba ğatma, yēni ōlandır birez.*)

yoşuk: Eskimiř, yıpranmış. (*dolaPdā yoşuk sırTlānı bi çıkar da yū bakām.*)

yönet: Uygunluk, yerinde olma hāli. (*şöFör   emmi yönet bi yerde dur da inēm.*)

ziñğaziñk: Ağzına kadar dolu. (*arabanıñ içi ziñğaziñk talebe dolu, ayakda ğedđriler.*)

5.3. Zamirler

endire: Orası, sizin yanınız. (*yarın bür   ğün misefirlē endire gelesim var.*)

oncāz: 1. O, zavallı o, 2. O denli az, azıcık. (*oncāziñ āzı var dili yokdur, eñsesine vur, yemēni al.*)

5.4. Zarflar

bek: Fazla, çok, pek. (*bize ğöşderđi bek ğözel olmuş.*)

boyül ~ boyüm: Bu sefer, bu kez. (*eve varmış, orada duramamış, boyül ğeTmiş tarlıya çapaya.*)

cımcıcık: Az, çok az. (*dokduruiñ verdđ damlaýı cımcıcık dök ğözüme.*)

cıscıvlak: Çıplak. (*üsdünde ni varısa aTmiş ařřā da cıscıvlak ğalmış.*)

daldaşşak: Çırılçıplak. (*herkeziñ içinde daldaşşak soyunmuş bu.*)

dēmetekin: Kolay kolay, kolayca. (*didij iş öle zor, dēmetekin olacak bişiyē benzemēri.*)

ellēm: Herhâlde, galiba. (*dargın oldūmuzunu unutduñ ellēm, laf atıP durusuñ_ā.*)

emsiz: Beceriksiz. (*eline bek bi iş yakışmaz, emsiz gelir accık.*)

ımsık: Girişken olmayan. (*o esnaf emme acık ımsık geliri, bek iş_ edemez gibi.*)

nañil: Nasıl. (*bu işler nañil olacak bilemērin eñere.*)

ölekez: Bakımsızlıktan gelişememiş. (*o hayvancā heş bakmadiz mı siz, ölekez ğalmış.*)

tāca: Daha, henüz. (*deli irbēm benim dayımıñ oludur emme tāca evime varmış dēl.*)

teñgerlek: Yuvarlak. (*elindē acık teñgerlek durır, öle dēl mi?*)

5.5. Edatlar

kēri: Sonra, başka. (*bu ğonuşdu ğonuşdu ondan kēri āzını bıçak_ açmadı.*)

sede: Sadece. (*ni dersen de sede baña bi laf_ eTme.*)

uçu: İçin. (*onuñ_ uçu ben nilere ğaTlandım da ğıymat bilmez işde.*)

5.6. Bağlaçlar

emme: Ama, fakat. (*çok ğonuşmaz emme yeri gelse lafını sōler geçer.*)

hazār: Evet, tabii ki. (*elli kere annaTdıñ, hazār varcaz o yanna.*)

ya'a: Hayır, yok, olmaz. (*işe geTceñ mi dersin, ya'a geTmēcen der çıkar.*)

5.7. Ünlemler

annā: Şaşırma, korku bildiren bir ünlem. (*annā, nerden çıkdıñ bilmērin, korkuTdıñ_ a bizi.*)

ihi: İşte, burada anlamında bir ünlem. (*nere bakarsın, ihi burda ğormiya mıñ?*)

yāv: Tepkileri dile getirmek için kullanılan bir söz. (*ora gel dēriS gelmezsin, yāv ben saña ğaş kere sōleceñ.*)

5.8. Fiiller

āmak: Yükselmek, yukarı doğru çıkmak. (*ğatrancık dāna dōru yavaş yavaş ādım moturu.*)

apalamak: (Bebek için) emeklemek. (*ninikler on_ ay oldu mu ğāri acık acık apalar.*)

arbılmak: Bir yere tutunarak aşağıya doğru bakmak. (*eviñ dōrdüncü ğatına çıkdım, merdimana arbıldım, ğözelce sēreTdim olları.*)

avkımak: Ovmak, ovalamak. (*eliñle bacāmı acıcık avkı bakın, yoruldum ırıldım.*)

aykırlamak: Kaçmak, uzaklaşmak. (*bunu biri dōcek oldu da aykırladı geTdi ordan.*)

bertmek: İncinmek, burkulmak. (*yolda yürürke bi düşdü bu ayā bertmiş acık.*)

bıdırdaşmak: Karşılıklı konuşmak. (*dünden beri bunnar kendi aralānda bıdırdaşıP durular.*)

börtmek: 1. Haşlamak, 2. Kabarmak. (*iki yımırta börtüm, āşama onları yēcez.*)

- buzalamak:** Sığır yavrulamak. (*düvelēñ hePsi buzaladı, danalāni satdık.*)
- bürülenmek:** Örtünmek. (*yavrım gece donmuş yalım, batdāniyeyi bürülenmiş ğalmış.*)
- cayırdamak:** Gıcırtilı ses çıkarmak. (*adem_ā başımda cayırdama bi, ğafamı ārıTdiñ.*)
- cılbanmak:** Soyunmak, elbiselerini çıkarmak. (*üsdünde ni varısa çıkarmış, cılbanmış ğalmış.*)
- cimcirmek:** Çimdiklemek. (*eliñ içinde anam etimi cimcirdi durdu.*)
- civrişmek:** Buruşmak, kırışmak. (*defderlēñ uçlāni hep civrişdirmişsiñ, acık tertipli ol bakām.*)
- çemremek:** Kol veya paçaları sıvamak. (*abdasc_alcān deyi gōñēñ ğollāni yokarı çemremişmiş.*)
- çilemek:** Damlatmak, sulamak. (*evde ekmek ğalmamış, iki yuka ekmek çiledim, niğin.*)
- çömeşmek:** Ayaklar üzerine oturmak, çömelmek. (*yoluñ ğıranına çömelmiş, orda dolmuşu beklerİmiş.*)
- daşırğamak:** Hayvanın taşlık yerde çok gezmesinden dolayı ayağı yaralanmak. (*malları dā dōru gütdümüdü, hayvancıklāñ daşdan ayakları daşırğamış, canım acıdı.*)
- dayfalmak:** Bulantı duymak, bayılma derecesine gelmek. (*çok_ıısıcak oldu burası, dayfalcān hindi.*)
- dēşirmek:** Devşirmek, toplamak. (*ni ğadar daş toPrak varısa hepsini eviñ önüne dēşirmiş.*)
- delebimek:** Hızlı hızlı tekrarlamak. (*ni dersem ardımdan delebiri benim sōlediklēmi.*)
- depmek:** Tepmek, tekme atmak. (*kōde eşsek bunu bi depdi, ni oldūnu bilemedi.*)
- diñelmek:** Ayakta durmak, dikilmek. (*bu ötede diñeliñ emme ne di diñeliñ bilemedik.*)
- dirkeşmek:** Arka arkaya tek sıra olmak. (*bankada sırada beklerke bizim olanla hōle barabır dirkeşdik, bekledik.*)
- dişemek:** Süt dişleri çıkmak. (*bizim torunuñ dişleri sekiz aylıka dişedi.*)
- domurmak:** Ağaçlar filizlenmek. (*bahar geldi mi a_aşlar yeşil yeşil domuru.*)
- dulunmak:** Gözden kaybolmak. (*ğuşlar öñümüzde uçardı, hindi ğayboldular, dulundu geTdiler.*)
- duşamak:** Huysuz hayvanın ön ayaklarını bağlamak. (*malıñ birini kescek olduk, hayvan durmāri, ayaklāni duşadık ğāri.*)
- dürütmek:** Aslı olmayan şeyleri uydurmak, yalan söylemek. (*yalanı çok sever o, dürüdür, yakıştırır.*)
- ekleşmek:** Sataşmak, birinin başına bela olmak. (*sokakda bi kedi var, yanımdan ayrılmañı, ekleşdi ğaldı.*)
- ernimek:** Elbise veya kumaş eskimeye yüz tutmak. (*seni bildim bileli aynı sırtları geyersin, ernidi geTdi üsdünde.*)

felfellemek: Eski canlılığını, hareketliliğini yitirmek. (*ğāri alana çıkamaz olduk, bacaklar dutmāri, felfelledik eyice.*)

ğañırtmak: Bir şeyi zorlayarak ayırmak, koparmak. (*sandıkda çiviyi ğañırttı da öle çıkardı.*)

ğayarlamak: Küfretmek, sövmek. (*kōde bi deli var, milled buna çatusun, ğayarlar durur.*)

geçmek ~ geçümek: Uykuya dalmak. (*yoruldum aşamā dar çalışcaz deyi, divana uzandım geçümüştin.*)

geñirmek: Geğirmek. (*yemē çok yemiştin ellēm, ikidir geñiririn.*)

gepitmek: Kapatmak. (*ğāpīyi ğepit de öle gel bura emmim.*)

ğınamak: Ayıplamak. (*başğasını ğınama bak, seniñ başıña da gelir.*)

ğızmak: Isınmak. (*ğışın sovuksa zobanıñ başında ğızınırıS.*)

gölümek: Asma dalını kütüğünden koparmadan köklenmek üzere gömmek. (*bu asmanın üzümü güzel, bunu alcan, bizim başa gölücen.*)

görükmek: Görünmek, gözünmek. (*bizim olan sen ni zamandır görükmiyan, ğaybolduñ geTdiñ.*)

ğunnamak: Doğurmak. (*ğōşunuñ ahırında bi eşşek ğunnamışmış.*)

ğüvenmek: Sevinmek, memnun olmak. (*ōlanıñ imtānı ğazandını duydum, ğüvendim bayā.*)

heyallamak: Tahmin etmek, sezme. (*onuñ niğip edip bura gelcēni heyalladıdim ben.*)

hıñkırmak: Sümürmek. (*burnumuñ içi sümüle dolu, hıñkırır hıñkırır geçmeS.*)

höykürmek: Topluca bağırarak. (*ğāvede adamlar birden höykürdü, ni oldunu da bilemedik.*)

ıkıldamak: Acı, ağrı vb. durumdan dolayı ses çıkarmak. (*bizim torun top oynācan deyi kendini sakaT etmiş, sabā dar ıkıldadı durdu.*)

kaksımak: Kokmak, bozulmak. (*üş gün eveli dolaba ğodu, um yemek kaksımış, yencek gibi dēl.*)

körlemek: Küçümsemek, beğenmemek. (*benim elti kendini çok bēnir, bizi esgiden beri acık körler.*)

kösünmek: Hayvanlar için eşleşme, çiftleşme zamanı gelmek. (*yarın bürün hayvanları götürēm, kösnümüşt eyice onnar.*)

kütelmek: Keskinliği ve sivriliği aşınmak. (*ğalemiñ ucu kütelmış, dā onūla yazacān deyi ūraşiri.*)

mışmak: Sözüden dönmek, vazgeçmek. (*o ğadar söz verdiñ emme gine mişdıñ, gine mişdıñ.*)

ocumak: Bir şeyden korkmak, çekinmek. (*gece ğāveden eve gederke köpeklē sarcak deyi çok ocudum.*)

ölçermek: Sönmeye yakın ateşi canlandırmak, alevlendirmek. (*bulgur ğaynadırka ataş azalmıŝ, iki odun getirdim de ataşı ölçerdim.*)

öcelelemek: Bir şeyi avuçta sıkarak ezmek, ufalamak, ovalamak. (*tārnanıñ topaklānı elimle hōle öceledimidi.*)

sıdırmak: Yumurtaı herhangi bir yemeğın içine dökmek, akıtmak. (*menemeni yaparka sovanı, biberini ğorsun, yımırıtı de içine sıdırdıñ mı datlıca olur.*)

ŝımek: 1. Bir sıvının içinde bulunduğu kap vb.den sızması veya akması, 2. İŝemek. (*pilasdik ğovaya ni zaman su ğorsam hemen boşalıya, bi yerinden ŝıya ellām.*)

ŝıymek: Saklanmak, gizlenmek. (*zobi oynarka eveli a, aŝlāñ arkasına ŝıñer, beklerdik.*)

sormak: Emmek, somurmak. (*ğarpuz dilimini āzına ğötürdü, hepġisini bitircen dġ somurdu da somurdu.*)

sövelmek: Sivrilmek, yontmak. (*endē tātaniñ ucu yerine geŝmez, sen onu eyice bi sövelt.*)

süzünmek: Gözlerini yere dikerek öylece durmak. (*heş yerinden ğıpırdamārı, süzünüp duru öle.*)

ŝirnemek: (Çocuk) ŝıarmak, yaramazlık etmek. (*vallā bak biŝi dimiyaS emme ŝirnediñ ğāri sülūman.*)

tavsımak: Hızı, gücü azalmak, sönmeye başlamak. (*motur tavsıdı ğāri, geTcek gücü ğalmadı, bırakām gedēm.*)

tenelemek: Hayvanlar çok tahıl yiyerek ŝıŝmek, hastalanmak. (*aħırdā mallardan biri ni zamandır hasda, teneledi eyice.*)

tetmek: Burkulmak, yerinden oynamak. (*bacā tetmiŝ, yere basamārı hindi.*)

tıslamak: İnlere gibi ses çıkarmak. (*burnu dikalı, yolda gederke bile tıslar durur.*)

tülenmek: Tüylenecek, saçları uzamak. (*emmimiñ sacı başı uzamıŝ, eyice tülenmiŝ, bi berbere geTse olcak.*)

tütütmekek: Duman çıkartmak. (*bacā temizlecek deyi ka, aT yakdımdı dumanı tütütdük.*)

usmak: Susmak. (*us bakıñ, otur oturdūñ yerde.*)

uylamak: Sataşmak. (*sen ğoŝğoca adamsıñ, uylama eliñ adamına.*)

ünnemek: Çağırarak, seslenmek. (*ünnērin ünnērin eslenmēriñ bilmērin ne dġ eslenmēriñ*

ürülmek: Karnı ŝıŝmek. (*midem eyice ğarıŝdı, ğarnım ürüldü ğaldı.*)

ütmekek: Galip gelmek, kazanmak. (*dün ğāvede oyun_ oynarka bunlāñ hepiciñi ütdüm.*)

üyüşmek: Uyuŝmak. (*beş dakġa bi çömeldimdi bacaklām üyüşmüŝ.*)

yalbırdamak: Parlamak, parıldamak. (*elindē daş nahil de yalbırdārı öteden.*)

yasılmak: Eğilmek. (*bu ğarŝıdānı ğörcen deyi yere dōru yasıldı.*)

yavancımak: Çok acıkmak, midesi ezilmek. (*sabāħdan beri bişi yimedim, yavancımdım eyice.*)

yaykamak: Yıkamak. (*anam bulaşıkları makinēye atın demeS, elinde yaykar geçer.*)

yedemek: Birini desteklemek. (*sen başa ni derseñ ben seni heP yededim, arkañda durdum.*)

yekinmek: İkinmek, bir şeyi güç harcayarak yapmaya çalışmak. (*daşı yerinden oynadacān deyi ğāri yekindi durdu.*)

yoymak: Eski özelliğini kaybetmek. (*o makine çalışmaz ğāri at onu sen, eyice yoymuş.*)

yümek: Yıkamak. (*sırtlāmı çıkardım, ilēniñ içinde yüdüm.*)

yürmek: Hayvan için çiftleşmek, çiftleşme isteği göstermek. (*inek yürülcek didiler, hayvanı aldık, bo,anıñ yanına götürdük.*)

zömbüldemek: Sarsılarak, sendeleyerek yürümek. (*uzakdan bi geliri bu sallana sallana zömbüldēri.*)

5.9. İkilemeler

abidik ğubidik: Saçma sapan, abuk sabuk. (*abidik ğubidik ğonuşmaları var bu adamıñ, iñsanı siñir_eTcek.*)

delep delep: Hızlı hızlı. (*uzakdan delep delep yörjri, nere yetişcek bilmērin.*)

fildir fildir: Sıcak zamanlarda serin esen rüzgar için kullanılan bir tabir. (*ovanıñ yüzü sabāñ aşam fildir fildir eşi.*)

ğıdım ğıdım: Ancak, en son kertede, ucu ucuna. (*moturda benzın az dēridi, ğıdım ğıdım varabilmiş ğāri.*)

palaz pandıraz: Hazırlık yapmadan, birdenbire, hemen. (*dā bi dakğa oturmadan palaz pandıraz gedēm deyi bizi ayaklandırdı.*)

yan yöre: Etraf, çevre. (*seniñ yanıñda yöreñde bi ğız yok mu, bunu bi everēm ğāri.*)

Sonuç

Teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde yaygınlaştığı ve bölge ağızlarında kullanılan sözlerin git gide unutulduğu günümüzde ağız özellikleri ile unsurların ortaya çıkarılması, dilimize katkı sağlayacak çalışmaların yapılması kaçınılmaz hâle gelmektedir. Burdur'un Bucak ilçesinde yapılan bu ağız çalışmasında yöreden 563 söz derlenmiştir. Bu sözleri sınıflandırdığımızda Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözlerin sayısı 225, Derleme Sözlüğü'nde Bulunan Ancak Farklı Anlamda Kullanılan Sözlerin sayısı 69 ve Derleme Sözlüğü'nde Aynı Anlamda Kullanılan Ancak Bucak İbaresini Olmayan Sözlerin sayısı ise 269'dur. Kelime türlerine göre dağılımı tabloda gösterilmiştir:

Bucak Ağızı	İsim	Sıfat	Zamir	Zarf	Edat	Bağlaç	Ünlem	Fiil	İkileme	Kalıp Söz
Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözler	64	46	1	27	1	2	2	54	20	8
Derleme Sözlüğü'nde Bulunan	31	12	1	3	-	-	1	18	3	-

<i>Ancak Farklı Anlamda Kullanılan Sözcükler</i>										
<i>Derleme Sözlüğü'nde Aynı Anlamda Kullanılan Ancak Bucak İbaresini Olmayan Sözcükler</i>	124	32	2	13	3	3	3	83	6	-
Toplam	219	90	4	43	4	5	6	155	29	8
Genel Toplam	563									

Tablo 1: Bucak Ağzındaki Sözcüklerin Sayısı

Derlenen kelime ve cümlelerden yola çıkarak yörede karakteristik olarak görülen bazı ses özellikleri şunlardır:

* Standart dilde kalınlık-incelik uyumuna girmeyen kelimeler, yöre ağzında genel olarak uyuma girmiştir: *narasın, aparlo, abdaslık, telêşe, sede* vb.

* Standart dilde düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen kelimeler, yöre ağzında genel olarak uyuma girmiştir: *bürün, malır, pambık, acır, dokdur* vb.

* Ünsüz ikizleşmesinin örnekleri görülmektedir: *daldaşşak, eşşek bacā, anassı* vb.

* “r” ve “l” akıcı ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde ünlü türemesi görülmektedir: *ileşber, ırâmatlık, iramazın, iraz* vb.

* Standart dilden farklı olarak kelime başında y sesinin düştüğü görülür: *ıldızlı, ilangelmez* vb.

* Kelime başında ötümlüleşme hadisesi yaygındır. d- < t-, g- ~ ğ- < k-, b- < p-, z- < s- değişimleri yaygın ve ileri durumdadır. Özellikle yörede d- < t-, g- ~ ğ- < k- değişimlerinin örnekleri fazladır:

d- < t-: *depmek, depme, dēze, dutmak* vb.

g- ~ ğ- < k-: *ğavın, ğartak, ğaçılmak, gepitmek, ğınamak, ğızmak, ğaşırtmak* vb.

b- < p-: *bahacı, bobaçça, bek* vb.

z- < s-: *zoba, zini, zebze* vb.

* Ünsüz kaybolmaları da yöredeki karakteristik düşme hadiseleridir. Özellikle erime, büzülme, derilme ile “ğ, h, l, r, y” seslerinin kaybolduğu görülmektedir. Bunun sonucu olarak uzun ünlüler ortaya çıkmaktadır: *duasıngilî, yâdak, âşamilâ, geceğ daşı, târna, eşiölak, çîmak, ev_uşâ* vb.

* İlerleyici ve gerileyici ünsüz benzeşmeleri görülmektedir: *fasille, bunnar, ünnemek, annatmak* vb.

* Özellikle kapalı heceli kelime köklerinde “ş < ç sızıcılışma örneği görülmektedir: *tokuş, bışğı, ğaşmak, menegiş, geşmek* vb.

* Ünsüz uyumu standart dile göre oldukça geridedir. Özellikle ekleşme sırasında uyumun bozuk olduğu örnekler fazladır: *ebişdirmek, deşdivan, ileşber, metdik metdik, tosbā, şaşgın, haşgaş, akdarma, dikdirmek, sikge, bıkgın, gosdak gosdak, yasdık, gıskaç* vb.

* Damak n'si (ŋ) sık kullanılmaktadır: *ğonur, laŋğırdak, siŋirse, doŋuz, eŋere, siŋişmek* vb.

* -ŋg- < -ng- gerileyici ünsüz benzeşmeleri görülmektedir: *duasiŋgili, tiŋgildemek, biŋgeşmek taŋğırdamak, yoŋgallanmak, paŋğuduz, teŋgerlek* vb.

* Tespit edilen sözlerin bir kısmının Tarama Sözlüğü'nde görülen Eski/Orta Türkçe dönemlerine ait eskicil kelimelerdir: *bövelek, colak, çimək, farımak, cince* vb.

Yörede tespit edilen kelimelerin geneli Türkçe kökenli olmakla birlikte yazı dilinde kullanılan Arapça, Farsça ve Batı kökenli kelimelerin farklı söyleyişleri bulunmaktadır. Hem Bucak ağızı hem de diğer ağızlarla ilgili bundan sonra yapılacak akademik çalışmalarda ağız bölgelerindeki söz varlığının belirlenmesi dile önemli katkılar sağlayacaktır. Böylelikle karşılaştırmalı ağız çalışmaları yapılarak ağızların birbiriyle ilişkisi ortaya konulabilir, ağızlarda yaşayan birçok söz bu çalışmalarla ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

AKI, S. (2017). "Yozgat Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*. X/2: 39-46.

AKSAN, D. (2007). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.

ARIBAŞ vd. (2007). "Bucak İlçesinin Nüfus Coğrafyası". *Doğu Coğrafya Dergisi*. XII/17: 309-344.

BULUT, S. (2018). "Gümüşhane İli ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*. 57: 171-190.

BURAN, A. (1996). "Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Türk Dili Dergisi*. 535: 38-43.

ERDOĞAN, S. (2022). "Türkiye'de Derleme Sözlüğü ile İlgili Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi" (1990-2021). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 27: 211-226.

GÜL, M. (2013). "Türkçe Sözlükler Üzerine Bir Deneme". *The Journal of Academic Social Science Studies*. 6/2: 505-530.

GÜLENSOY, T. (1998). "Anadolu Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Türk Dili Dergisi*. 553: 14-17.

KALAY, E. (1997). "Edirne İli Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar I". *Türk Dili Dergisi*. 547: 25-33.

KUŞDEMİR, A. (2020). "Tokat ve Yöresi Ağızından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar I". *TULLIS*. Cilt V/1: 39-55.

NAS vd. (2016). "Bartın Ağızından Derleme Sözlüğüne Katkılar". *Diyalektolog*. 13: 50-59.

NERGİS B. (2009). "Denizli Ağızından Derleme Sözlüğüne Katkılar". *Turkish Studies*. 4/8: 747-776.

ÖZDARENDELİ, N. (2013). "Velimeşe Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 34: 57-79.

ÖZDEN, M. (2017). "Bilecik Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, V/11: 273-315.

ÖZKAYA, H. (2015). "Kırklareli İli Ağzlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *RumeliDE*. 2: 33-39.

ŞANLI, C. (1996), "Kırklareli Erzurum ve Artvin İllerimizden Derleme Sözlüğüne Katkılar". *Türk Dili Dergisi*. 552: 542-547.

TEKİN vd. (2014). "Giresun ve Yöresi Ağzlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Diyalektolog*. 9: 33-46.

TELLİ, B. (2019). "Hatay Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Journal Of History School*, 12: 664-693.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (1993). 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

UYŞAL, İ. N. (2018). "Himmetli (Niğde-Merkez) Köyü Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar." *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 74: 139-156.

UYŞAL, M. A. (2010), "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Bucak'ta İdari ve Sosyal Yapı". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3: 103-119.

YILDIZ, O. (2007a). "Bucak Ağzında Şimdiki Zaman Çekimi". *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: 289-302.

YILDIZ, O. (2007b). "Isparta Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar". *Turkish Studies*. (Osman Nedim Tuna Armağanı). II/2: 790-800.

İnternet Kaynakları

Erişim Tarihi: 04/09/2023. <https://www.bucak.bel.tr/bucak/Bucak-Sehri/Tarihce1/>

Çeviriyazı İşaretleri

- ∨ : ikiz ünlü işareti
- : ulama işareti
- ā : uzun a
- â : a-o arası ünlü
- Ç : patlamasını kaybettiği için c'ye yakın duyulan ses
- ē : uzun e
- é : e-i arası ünlü
- F : f-v arası ünsüz
- ḥ : düşmek üzere olan h sesi

ī	: uzun ı
ĩ	: kısa ı
ì	: ı-i arası ünlü
í	: ı-u arası ünlü
ĭ	: uzun i
ĩ	: kısa i
î	: i-ü arası ünlü
ġ	: art damak g'si
K	: patlamasını kaybetmiş k
Í	: ön damak l'si
ŋ	: düşmek üzere olan n sesi
ŋ	: damak n'si
ō	: uzun o
ó	: u-o arası ünlü
õ	: uzun ö
P	: patlamasını kaybetmiş olduğu için b'ye yakın duyulan p sesi
ɾ	: düşmek üzere olan r sesi
S	: s-z arası ünsüz
T	: patlamasını kaybetmiş olduğu için d'ye yakın duyulan t sesi
ũ	: kısa u
ū	: uzun u
ũ	: u-ü arası ünlü
ū	: uzun ü
ɣ	: düşmek üzere olan v sesi
ý	: düşmek üzere olan y sesi
'	: kesme

EXTENDED ABSTRACT

The colloquial language that may differ in sound, form, syntax and meaning within the same language and is specific to certain settlements or classes is met by dialect. The vocabulary of dialects reflects the material and spiritual culture, living conditions, experiences and worldview that the society created thousands of years ago. Today, there are many words, idioms, proverbs and formulaic expressions in dialects, unlike the written language.

It is important to compile the words used in the dialects of the Turkish language before they disappear. With the rapid spread of mass media, there is a possibility that dialects will disappear. Recording and transcribing these words will enrich the written language, increase diversity and make them known to wider circles. These vocabulary elements in dialects can also be a source for future etymological dictionaries. Studies on this subject will be a great service to our Turkish language and will ensure that our cultural heritage is carried on to future generations.

The study includes lyrics compiled in the center and villages of Bucak district. The determined words were transcribed with transcript marks, taking into account the speech characteristics of the region, and each word was used in the sentence. It was examined in three sections under the titles "Words Not Found in the Compilation Dictionary", "Words Found in the Compilation Dictionary But Used in Different Meanings", "Words Used in the Compilation Dictionary with the Same Meaning but Without Bucak Phrase". In the Words Found in the Compilation Dictionary but Used with Different Meanings section, the volume and page numbers of the Compilation Dictionary are written next to the meanings of words with different meanings in order to make comparisons. The identified words are divided into groups under the headings of noun, adjective, pronoun, adverb, preposition, conjunction, exclamation, verb, reduplication and formulaic words. The names are divided into groups such as place, plant, food/meal, animal, tool/item/object, profession, relative, game, color, disease names and other names and given under headings. In this dialect study, 563 words from the region were compiled. When we classify these words, the number of words not found in the Compilation Dictionary is 225, the number of words found in the Compilation Dictionary but used in different meanings is 69, and the number of words used in the Compilation Dictionary with the same meaning but without the phrase Bucak is 269.

Based on the compiled words and sentences, there are some sound features that are characteristic of the region:

Words that do not fall into the harmony great vowel and minor vowel in the standard language have generally entered into harmony in the local dialect.

Examples of consonant twinning are seen. There are many examples of voicing at the beginning of words. There are especially many examples of d- < t-, g- ~ ğ- < k- changes.

Consonant disappearances are other characteristic sound features seen in the region. With the disappearance of the sounds "ğ, h, l, r, y", long vowels appear.

Consonant harmony is far behind the standard language. There are many examples where harmony is disrupted, especially during attachment. The palatal n (ŋ) is frequently used in the word. It is seen that some of the compiled words are archaic words seen in Old/Middle Turkish.

Although most of the words identified in the region are of Turkish origin, words of Arabic, Persian and Western origin used in the written language have different pronunciations. Determining the vocabulary in the dialect regions will make significant contributions to the language in future academic studies on both Bucak dialect and other dialects. In this way, comparative dialect studies can be carried out to reveal the relationship between dialects, and many words living in dialects can be revealed through these studies.